

**קונטרס
מראי מקומות
למסכת שבת
על כל פרק "שואל" (פרק כג)**

- מהדורת טיוטא -

**נכתב בס"ד ע"י
יחיאל מיכל בלאאמו"ר יהושע זליג שליט"א פליסקין
ירושלים**

הערות והארות יתקבלו בברכה

טל: 05276-14899

פקס 1532-5870698

דוא"ל: ymp803@gmail.com

הקדמה

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, שזכיתי להוציא לאור קונטרסי מראי מקומות על פרקים שונים בש"ס.

באשר זיכני השי"ת ללמוד עם תלמידים מקשיבים בכמה ישיבות, ובמשך הזמן ראיתי כי חלק מהתלמידים מתקשים להתרכז באופן הלימוד המקובל בישיבות, ולכן יגעתי ומצאתי בס"ד אופן לימוד קל יותר, וממילא נעים ומתוק יותר. במהלך הלימוד כתבתי דפי מראי-מקומות מדי יום [כמעט], וב"ה שהתלמידים קיבלו מזה תועלת מרובה, ונתחדש אצלם שלהבת אש ללימוד התורה ועיונה, ולכן אמרתי להפיצם כדי לזכות גם אחרים.

ואבאר מעט את האופן שעל-פיו כתבנו :

[א] בחרנו בדווקא פרקים [ולפעמים חצאי פרקים] קלים ללימוד, ובדרך כלל כאלו שיותר נוגעים לעניני הלכה למעשה.
[ב] בכל סוגיא הבאנו ראשונים ואחרונים עיקריים, בשימת דגש על הלומדות, ומתוך השתדלות להביא בעיקר קטעים קלים, מובנים, ולא-ארוכים.

[ג] לאחר מכן הבאנו הפניות לספרי הלכה ; טור, בית יוסף, משנ"ב, ופוסקי זמננו.
אופן לימוד זה - כאשר מקשרים בין העיון לבין הלמעשה - יש בו מן התפארת של השלמות, וחותר האמת ניכר עליו, וגם מביא סיפוק ותענוג רב ללומדים.

יש להדגיש, כי המגמה העיקרית שעמדה לנגד עיני בכתובת הדברים היא, להביא תועלת ו'געשמאק' לתלמידים, ולכן היו פעמים שקיצרתי במקום שהסוגיא דרשה להאריך, ולפעמים להיפך הארכת בדברים צדדיים מעט, הכל לפי מה שהיה נראה לתועלת לתלמידים שהיו לפני באותה שעה. ועל כן, באם יהיו מגידי-שיעורים שירצו להשתמש במראי-מקומות אלו, טוב יעשו אם יתבוננו תוך כדי לימוד, האם הדברים אכן מתאימים לרמה של התלמידים שלהם, ובמידת הצורך יעלו או יורידו את הרמה של הדברים, הכל בכדי שהתלמידים יקבלו את הטוב ביותר עבורם לפי מצבם וענינם.

ואמנם לעת עתה הדברים עדיין בגדר "טיוטא", ואינם מושלמים כלל, אך גם בצורה כזו יוכלו להביא תועלת בעז"ה.

ואשא כפי אל השי"ת, שיעזרני עוד לפתח ולשכלל את המראי מקומות בכמות ובאיכות כאשר עם לבבי, ולהוציאם לאור עולם, וכן את השיעורים עצמם, ולהרבות כבוד שמים בעולם.

יחיאל מיכל בלאאמו"ר יהושע זליג שליט"א פליסקין

ניתן להשיג בדוא"ל : ymp803@gmail.com

מראי מקומות למסכתות :

ברכות [פרק תפילת השחר, ופרק שלשה שאכלו]

שבת [פרק הבונה, ופרק שואל]

קידושין [סוף פרק ראשון]

ראש השנה [כח. לד. :]

פסחים [פרק ערבי פסחים]

סוכה [סוף פרק הישן - עניני ישיבת סוכה ומצטער]

סנהדרין [פרק בן סורר]

בבא מציעא [פרק אלו מציאות]

###

כמו"כ ניתן להשיג בדוא"ל הנ"ל

את ספרי "ארזים בגן" - דרכי חינוך לבחורים מתמודדים

**מותר ורצוי להעתיק ולהשתמש
במראי מקומות אלו בכל צורה שהיא
על מנת להגדיל תורה**

בראי מקובות (1)

שבת קמוז.

בענין יסודות איסור מקוז וממכר בשבת

א] משנה קמח. ריש פרק שואל.

מקור איסור מקח וממכר בשבת

ב] עי' רש"י ביצה לז. ד"ה משום מקח וממכר.
ג] להבנת הכתוב "ממצוא חפצך" [שהוא יסוד גדול בפרקין], עי' בפסוק ישעיה נח יג-יד, ובגמ' קיג. שדרשה פסוק זה, וברש"י על הגמ' שם.
ד] יש לדון האם יש נפקא מינה בין שני הלישנות ברש"י. ועי' ברש"י על הרי"ף ביצה דף כ: ד"ה משום מקח וממכר.

בדברי הרמב"ן דמקח וממכר אסור מדאורייתא

ה] עי' ברמב"ן על התורה ויקרא פרק כ"ג פסוק כ"ד [בעיקר מ"ונראה לי שהמדרש הזה" עד "וזהו פירוש טוב ויפה"].
ו] ולכאורה קשה שאם זה מדאורייתא גמור, מדוע רש"י חיפש מקורות אחרים. ועוד, דכל הפוסקים כתבו בפשיטות שמקח וממכר הוא איסור דרבנן.
ז] ועי' בארחות שבת ח"ב עמ' שלה ד"ה ויש ליישב, וד"ה וא"כ י"ל.

איזה פעולות נכללות באיסור מקח וממכר

ח] עי' רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכה יב-יד.
ט] עי' משנה ברורה סי' שו ס"ק לג. ויל"ע בכל פרט מדוע הוא נכלל או לא נכלל באיסור הנ"ל.
י] עי' ארחות שבת ח"ב פרק כ"ב סעיף נא-נד.

מי שעושה מעשה קנין מערב שבת ומתנה שיחול בשבת

יא] עי' ארחות שבת ח"ב פרק כ"ב הערה מד, שהביא נידון בזה.
יב] ולכאוי יל"ע מה סברת המחלוקת.
יג] גם יל"ע לאידך גיסא, מי שעושה קנין בשבת ומתנה שיחול רק למוצאי שבת.

האם האיסור הוא על הקונה או על המקנה

יד] בספר המקנה [קונטרס אחרון אה"ע סי' מה] כתב דהאיסור רק על הקונה ולא על המקנה.
טו] בשו"ת משיב דבר להנצי"ב מולאזין [ח"א סי' כז] כתב דהאיסור רק על המקנה ולא על הקונה.
טז] ולכאוי יל"ע, דבפשטות האיסור הוא על שניהם, ומדוע נקטו האחרונים דדוקא על אחד מהם, ויל"ע.

בס"ד, יום שלישי, ו' אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (2)

שבת קמוז.

בענין אופן המותר לשאול וללוות בשבת

א] גמ' קמח. מהמשנה עד א"ל רבא בר רב חנן לאב"י.
ב] רש"י, ותוס' ד"ה שואל.

נפקא מינות בין רש"י לתוס'

ג] עי' פרי מגדים או"ח סי' שז, אשל אברהם ס"ק י"ד.
ד] משנה ברורה סי' שז ס"ק מג.

האיסור על השואל או על המשאל

ה] עי' בחידושי שפת אמת לסוגין שעמד על זה, שכשיהודי לווה מגוי, לכאוי מותר לומר הלויני כי אין חשש שמא יכתוב, כי מבואר ברש"י ד"ה הלויני, שהמלוה הוא זה שכותב, ועיי"ש.

[ו] עיי' במשנ"ב ס"י תקכה סק"ג דההלכה שבסוגיתנו נאמרה גם ביו"ט. ויל"ע ביו"ט שני של גלויות, אם השואל הוא בן חו"ל והמשאיל הוא בן א"י, האם מותר לומר הלויני. וכן להיפך.
[ז] ועיי' רמב"ם ה"ל שבת פרק כג הלכה יב על מי האיסור על הלוח או המלוח.

האם בזמננו יש היתר לבקש בלשון הלויני
[ח] עיי' שו"ע ס"י שז סעיף יא, ומשנ"ב ס"ק מב, וביאור הלכה ד"ה לזמן מרובה.

החזרת הלואה בשבת
[ט] עיי' רמ"א ס"י שז סעיף יא, משנה ברורה שם.

פרטים רבים נוספים
[י] ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף מב-מג ובהערות שם.

השאלה בשבת
[יא] אדם שרוצה לשאול [לא ללוות] בשבת, כגון שרוצה לשאול כסא או שולחן, האם זה מותר גם בלי כל ההגבלות שבסוגין
[יב] עיי' רמב"ם ה"ל שבת פרק כג הלכה יב.

בס"ד, יום רביעי, ז' אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (3)

ש"ב קבוז.

בענין אופן המותר לקנות בזנות בשבת ויו"ט

האם מותר לקנות בחנות בשבת ויו"ט [כמובן כשאנו משלם בשבת]
[א] עיי' במשנתנו וכן ערב פסח בירושלים וכו'. משמע לכאוי שמותר לקנות בשבת. ואולי יש לדחות דרך לצורך קרבן פסח ולא לצורך אכילה.
[ב] ועיי' ביצה כז : מתני' אין נמנין על הבהמה – עד סוף העמוד. ואולי אפשר לדחות שזה לא בחנות אלא קונה מחברו.
[ג] ועיי' ביצה כט : במשנה. ומוכח שמותר לקנות בחנות בשבת ויו"ט. ואולי רק לצורך סעודת שבת.

בענין באיזה אופן מותר או אסור להזכיר סכום כסף וסכום מדה
[ד] עיי' ביצה כט : מהמשנה עד סוף הפרק, וברש"י ד"ה סכום מקח. משמע שאסור להזכיר כסף ומדה בכלל.
[ה] עיי' בית יוסף ס"י שכג סעיף ד' [עמ' תנז בטור החדש] ד"ה וזה לשון הר"י"ף, שהביא מחלוקת ראשונים בזה.
[ו] וצל"ע בסברת המחלוקת.
[ז] להלכה, בשו"ע רמ"א ומשנ"ב ס"י שכג סעיף ד'.

אופנים שמזכיר סכום כסף ומידה וכל זאת מותר לכו"ע
[ח] ועיי' ארחות שבת ח"ב פרק כ"ב הערה נ' מ"וקצת נראה".
[ט] ארחות שבת שם הערה נא ד"ה וקצת נראה.

עוד פרטים בהזכרת סכום כסף
[י] עיי' רש"י ביצה כז : ד"ה מביא. ומוכח שמותר לעשות בשבת סימן שיסייע להם לחשב הכסף לאחר שבת.
[יא] יל"ע אם כשקונה בלי הזכרת דמים, יש בזה משום מקח וממכר רק שהתירו לצורך שבת, או שאין זה בגדר מקח וממכר בשבת בכלל. ועיי' רש"י ביצה כז : ד"ה אין פוסקין.

בהשוואת סוגיתנו [שאלה בשבת] עם הסוגיא דביצה [קניה בשבת]
[יב] עיי' ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף לו ד"ה ומותר להניח, שהתיר להניח משכון אצל החנוני. ולכאוי יל"ע, כי היתר זה מקורו במשנתנו ונפסק ברמ"א ס"י שז סעיף יא, אך רק לגבי הלואה, ומנ"ל שמותר להניח משכון גם אצל חנוני.
[יג] יל"ע אם כשמשאיל מחברו בשבת ג"כ יש את כל ההגבלות שאסור להזכיר סכום כסף וסכום מידה, או שכיון שזו השאלה זה יותר קל.

בס"ד, יום חמישי, ח' אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (4)

שבת קמוז:

בענין אין מספקין ואין מטפוזין ואין מרקדין בשבת וביו"ט

- [א] גמי ורש"י קמח: וא"ל רבא בר רב חנן לאביי – עד הנקודתיים. [וכן רצוי להשלים את קטע הגמי שדילגנו].
[ב] תוס' ד"ה לא מספקין.
[ג] יש לעיין האם כוונת רש"י לומר שטעם האיסור הוא משום אבלות, או שטעם האיסור הוא שמא יתקן כלי שיר ורק המעשה הוא מעשה של אבלות.
[ד] ועי' ביצה לו: [לקראת סוף העמוד], דמפורש בגמרא שטעם האיסור בכולהו הוא משום שמא יתקן כלי שיר, וכן ברש"י שם.
[ה] ועי' רשב"א ביצה ל. ד"ה הא דתנן.
[ו] ויש לעיין, אדם שסיפק וטיפח בשבת בדרך אבלות, האם עבר על איסור אחד או שנים.

האם איסור זה הותר בזמן הזה

- [ז] עי' בית יוסף סי' שלט סעיף ג' ד"ה ולא מטפחין וד"ה וכתב.
[ח] עי' ערוך השולחן סי' שלט סעיף ח-ט שהקשה עליו. ויל"ע איך ליישב קושיותיו.
[ט] עי' משנה ברורה סי' שלט סק"י, וביאור הלכה ד"ה להקל, דגם לשיטת התוס' לא הותר לנגן בכלי שיר ממש. ולכאוי צ"ע דכיון שסוברים שבטלה הגזירה, למה לא נתיר לנגן בכלי שיר ממש.
[י] ואולי יש לתרץ, דכוונת חז"ל באין מטפחין לא היה שמא "יתקן" כלי שיר שנשבר, אלא שמא "יתקין" כלי שיר חדשים.

להלכה בזה

[א] עי' שו"ע או"ח סי' שלט, ורמ"א, ומשנ"ב.

ריקוד

- [ב] יל"ע איזה ריקוד נאסר.
[ג] עי' ארחות שבת פרק כא סעיף כח והערה מט.
[ד] עי' מרדכי ביצה סימן תרצה בשם הירושלמי, מהו ריקוד ומהו קיפוף. ואולי זה מצדיק את טענת הארחות שבת דלא כהגר"ש אורבך.

היתר במקום מצוה

- [טו] עי' בית יוסף הנ"ל לגבי מקום מצוה.
[טז] עי' קושית הערוך השולחן הנ"ל מהיכי תיתי להתיר איסור דרבנן משום כבוד התורה.
[יז] עי' ארחות שבת הנ"ל שהביא מבנות ישראל המחוללות בכרמים, ואולי י"ל דהיתר משום צורך מצוה.

בס"ד, יום ראשון, י"א אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (5)

שבת קמוז:

בענין מוטב יהיו שווגגין ואל יהיו מוידין

- [א] גמי ורש"י קמח: וא"ל רבא בר רב חנן לאביי – עד הנקודתיים.
[ב] ועי' משנה ברורה סי' תרח ס"ק ג', שכתב יסוד גדול ויסודי שצריך לזכרו לאורך סוגיא זו.

סתירת הגמרות

גמרות שמבואר שאין להוכיח כשלא יצייתו

- [ג] הגמרא שלנו.
[ד] גמי יבמות סה: וא"ר אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון כשם שמצוה על אדם לומר – הוכח לחכם ויאהבך.

גמרות שמשמע שצריך להוכיח אף כשלא מצייתים

ה) גמ' שבת נה. א"ל ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר – רבש"ע אם לפניך גלוי, להם מי גלוי.
ו) גמ' ערכין טז: עד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה – ולמאן דאמר עד נזיפה.

בישוב סתירת הגמרות

שיטת התוספות – לחלק בין כשודאי לא יקבלו לבין כשספק אולי יקבלו
ז) ע"י בתוספות מס' שבת נה. ד"ה ואע"ג, בישוב הסתירה.

שיטת הנמוקי יוסף והיראים - שתמיד צריך להוכיח רק השאלה כמה פעמים
ח) ע"י נמוקי יוסף יבמות [כא: בדפי הרי"ף] ד"ה דבר הנשמע שתירץ באופן אחר.
ט) הנחת היסוד של הנמוקי"י היא, שתמיד צריך להוכיח, ורק השאלה כמה פעמים.

[למעיינים: לכאורה על הנמוקי"י דבגמ' שבת נה. כתוב לפנייהם מי גלוי, משמע שאילו ידעו בודאות שלא יקבלו היו פטורים, ומדוע הנמוקי"י מחייב תמיד למחות. וע"י סמ"ג עשה יא בשם היראים מה שתירץ בזה].

בביאור סברת מחלוקת תוספות ונמוקי יוסף

י) יל"ע במה נחלקו התוס' והנמוקי"י.
יא) בגדר מצות תוכחה, יש שני גדרים שונים:
- ע"י רמב"ם דעות ו' ז' להחזירו למוטב בדרכי נועם וכו'.
- ע"י שיערי תשובה לרבינו יונה שער ג' סי' סב, סי' נט.
יב) אולי בזה יש לבאר מחלוקתם דתוס' והנמוקי"י

הכרעת ההלכה במחלוקת זו

יג) ע"י רמ"א סי' תרח סעיף ב', שפסק לכאורה כדעת הנמוקי"י.
יד) ברם ע"י משנה ברורה סי' תרח ס"ק ח' שביאר דהרמ"א כשהביא הנמוקי"י לא התכוון למצב שהם שוגגים והוא הופך אותם בתוכחתו למזידים, אלא באופן שהם כבר מזידים וממילא אין לו מה להפסיד מלהוכיח ולכן מחויב להוכיחם.

להלכה

טו) למי שנשאר זמן, יע"י משנ"ב וביאור הלכה סי' תרח סעיף ב' בכל פרטי הלכה זו.

בס"ד, יום שני, י"ב אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (6)

שבת קמ"ז:

בענין הלואת יום טוב ניתנה ליתבע

א) גמ' קמח: ואם אינו מאמינו, איתמר הלואת יו"ט - עד הנקודתיים [וכן ערב פסח]. רש"י ותוס'.

בהסבר השיטה דהלואת יו"ט לא ניתנה ליתבע

ב) יל"ע למ"ד לא ניתנה ליתבע – האם רק בבית דין לא ניתנה ליתבע, או גם בינו לבין עצמו.
ע"י רש"י ד"ה לא ניתנה ליתבע.
ע"י רבינו חננאל מ"וראינו רבותינו שהיו מעמידין השמועה" – עד "וכן הדעת נוטה".

ג) וצל"ע למ"ד לא ניתנה ליתבע, מדוע זה יגרום לו שלא לכתוב. וע"י רשב"א ד"ה הא דאמר רבי יוסף.

ד) ויש לעיין לאור כל הנ"ל, למ"ד לא ניתנה ליתבע, האם למעשה הוא חייב לו את הכסף ואם אינו משלם לו הוא גזלן, או שהוא לא חייב לו את הכסף.

למאן דאמר לא ניתנה ליתבע, האם רשאי המלוה לתפוס את הפרעון מן הלוח

ה) ע"י רשב"א ד"ה רב אויא שקיל.
ו) וצל"ע במה שחילק בין תופס מעות לתופס חפצים, מה טעם החילוק ביניהם.

מסקנת ההלכה

ז) ע"י שו"ע ומשנ"ב סי' תקכה סעיף א'.

סמ"ק מצוריד מצוה רפ

הלואת יום טוב ושבת ניתנה ליתבע לאחר שפרען יכול הוא לתובעו לדין ויצטרך לשלם לו אמנם אם המלוה חכם יאמר ללוה כשבא לפרעו "הלואת יום טוב הוא ואין אתה צריך להחזירה" ואם הלוה חסיד יאמר "אף על פי כן", ואז יקחם המלוה ויהיו שלו כדין בעל חוב בשביעית אבל בלשון שאלה חייב להחזיר.

[ט] וצל"ע מנין לקח מדת חסידות זו.

[י] ועי' גם ברשב"א ד"ה רב אויא שקיל, שהזכיר מדת חסידות כעין זה.

[יא] עוד צ"ע איך כתב דבלשון שאלה חייב להחזיר, והרי אסור לומר בלשון שאלה, וכי בעברייני עסקינן.

בס"ד, יום שלישי, י"ג אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (7)

שבת קמוז:

בענין לא מקדישין ולא מעריכין ולא מוזרימין בשבת

מקור הדין

[א] הקדמה: הגמרא בסוגיין, דף קמח: [סמוך למשנה] מצטטת משנה מביצה לו: , לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין. ונעמוד היום בעז"ה על ביאור המשנה בביצה, ומחר אי"ה נלמד את סוגית הגמרא אצלנו המתבססת על משנה זו.

[ב] ביצה לו: במשנה, בעיקר המילים "לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין", ורש"י על מילים אלו.
[ג] גמ' ביצה לו. ואלו הן משום מצוה לא מקדישין – משום מקח וממכר, ורש"י ד"ה משום מקח.

בטעם הגזירה

[ד] רש"י הקשה דהוי גזירה לגזירה, ותירץ דכולה חדא גזירה היא. וצל"ע מה פירוש כולה חדא גזירה. להלן שני לשונות שיסייעו להבין את רש"י:

[ה] ועי' רשב"א ביצה לו. ד"ה משום מקח וממכר, שמוסיף קצת הסבר בזה, וצל"ע מה כוונתו.

[ו] ועי' מאירי ביצה לו: ד"ה ואלו דברים, שהקשה ג"כ דהוי גזירה לגזירה, ועיי"ש מה שביאר בתירוץ.
[ז] יל"ע האם הגזירה שאסור להקדיש היא גזירה נוספת, או שהיא ממש חלק מגזירת מקח וממכר.

למעיינים [מומלץ!]: - עיון בשיטת הרמב"ם בענין גזירה לגזירה

[ח] עי' פירוש המשניות להרמב"ם מסכת שבת [בסוף הגמ', עמ' 376 בגמרות הרגילות], מ"ואולי תקשה בעקר" – עד "גזר שתי הגזרות יחד".

[ט] עי' ברמב"ם הלי' שבת פרק כג הלכה יד, בטעם שאין מקדישין. יל"ע האם זה מתאים לרשב"א, או למאירי, או למה שהבאנו בשם הרמב"ם.

[י] עי' רמב"ם הלי' שבת פרק כג הלכה יב בהטעם דאסור להלוות. ויל"ע מדוע בהלואה כתב הטעם שונה מהטעם שאין מקדישין.

האם האיסור הוא רק להקדיש חפץ או גם להתחייב כסף

[יא] עי' בית יוסף ס"י שו"ס ע"פ ו' ד"ה ועל פסיקת צדקה.

[יב] וצל"ע מה טעם חילוקו של רבינו חננאל בין כסף לחפץ.

[יב-1] גם צל"ע מה סברת נקודת המחלוקת בין הר"ן שהקשה על ר"ח ממעריכין, ולבין הבית יוסף שתירץ.

[יג] להלכה בזה עיי' משנה ברורה ס"י שלט ס"ק כג-כד.

האם האיסור רק לבית המקדש או גם לבית הכנסת

[יד] עי' משנה ברורה ס"י שו"ס כז, ושער הציון ס"ק כה.

[טו] וצ"ב מה סברת הט"ז המובא בשעה"צ, והרי לכאורה גם הקדשה לביהכנ"ס דומה למקח וממכר.

[טז] ואולי זה תלוי בחקירה שחקרנו לעיל באות ז.

בראי מקובות (8)

שבת קמז:

בענין האם מותר להקדיש בשבת דבר הנצרך לזוהבת היום

[א] גמ' קמח: וכן ערב פסח א"ר יוחנן – עד המשנה. ורש"י ותוס'.

האם ההיתר רק בשעת הדחק או שזה היתר גמור

[ב] יש לעיין אם מה שמותר להקדיש בשבת חובות שקבוע להם זמן, זה רק היתר בדיעבד ובשעת הדחק, או דילמא שזה היתר גמור, דכל מה שהוא נצרך לסדר היום מעולם לא נכלל בכלל גזירת מקח וממכר.

[ג] ע"י רש"י ד"ה וחגיגתו ביו"ט, ורש"י במשנה בריש הפרק ד"ה שחל להיות בשבת.

[ד] ע"י לשון הרמב"ם שבת כג ד.

[ה] ע"י לשון הגמרא פסחים דף ס"ו ע"ב ב' "אבל בחובות שקבוע להן זמן מקדישין", משמע לכתחילה. וברש"י שם ד"ה חובות הקבוע.

[ו] ע"י בספר שבת של מי [קמח: ד"ה גמ' מקדיש, מ"ודע הא דאמרינן דמקדיש" עד סוף הקטע] שכתב שזה רק בדיעבד, ועוד חידש שאם יכל להקדיש מערב שבת ולא עשה כן, לא התירו לו להקדיש בשבת. ויש לעיין מנא ליה הא.

[ז] יש לציין עוד למשנה בביצה כ"ט: בלוקח מחנוני שמשמע קצת מצורת המשנה שזה מותר לכתחילה [וכן ברמב"ם וטושי"ע ומשנ"ב כשהובא דין זה לא מוזכר שזה בדיעבד].

האם ניתן ללמוד מסוגיתנו כלל שכל מצוה שזמנה היום לא נאסר משום מו"מ

התחיבות לצדקה בעליה לתורה בשבת

[ח] ע"י שלטי גבורים על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף ד. מדפי הרי"ף אות א'.

[ט] ע"י אור זרוע הלכות שבת ס"י נ [מובא במסגרת, בהדגשת הנקודה העיקרית לעניננו]

אור זרוע הל' שבת סימן נ

מה שנוהג ש"צ כשקורא בשבת בס"ת ופעמים מברך את הקורא בתורה ואומר, מי שבירך אברהם יצחק יעקב הוא יברך את פלוני שיתן נדר לכבוד התורה, היה מורי אבי זצ"ל תמיה על המנהג, דתנן בפר' משילין (לו ע"ב) ואלו הן משום מצוה לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין וכו', ואמרי' בגמרא מאי טעמא גזירה משום מקח וממכר ומ"ש נודר נדר לחזן מהמקדיש, השתא לידור לגבוה אסור כ"ש להדיוט. ובשלמא היכא שש"ץ עני, היה נראה קצת להתיר דדמי לההוא דכתובות (ה ע"א) ודפרק השואל (שבת קנ ע"א) פוסקין צדקה לעניים בשבת, מיהו אפי' לש"ץ עני לא מסתבר דשרי לידור לו, ד"ל דההוא דר"א מייירי בצדקה שצריכין לה היום דהוי צורך היום, ודמי לחובות שקבוע להם זמן, כדאמרינן פר' שואל (שבת קמח ע"ב) דא"ר יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט, ופריך ומי אמר ר' יוחנן הכי, והא אר"י הלכה כסתם משנה ותנן לא מקדישין ולא מעריכין וכו' לא קשיא כאן בחובות שקבוע להם זמן כאן בחובות שאין קבוע להם זמן, דאין להם זמן אסור, הואיל ואפשר להמתין עד למחר לא הוי צורך היום. וכה"ג כתב בתוספת ריב"א פרק משילין דכל חפצי שמים המוטלים עליו בו ביום לעשות, לא גזרו בהם, כגון לפסוק צדקה לעניים וכו' צריכין עניים לצדקה. וכן ללמדו לתינוק ספר ואומנות הוא חייב בכל שעה ללמדו, ועל התינוקות לארס, ההוא ודאי לא דמי למקח וממכר וליכא למגזר, אע"ג דהוה מצי לשדך למחרת השבת. אבל הני מקדישין ומעריכין ומחרימין אינם מוטלים עליו בו ביום דמצי להקדיש ולהעריך ולהחרים למחר, ודמי למקח וממכר להכי גזרו בהו. עכ"ל. וכמו כן יכול למחר ליתן נדר לש"ץ, ומסתבר דאסור. ובענין אחר חילק בתוס' ריב"א זצ"ל דאי נמי הני רשות נינהו ואי בעי מקדיש מעריך ומחריס, ואי לא בעי ליתנהו חובה עלויה, גזרו בהו משום מקח וממכר. אבל לפסוק צדקה לעניים ולשדך על התינוקות ולארס וללמדו ספר לתינוק, חובה נינהו ולא גזרי בהו משום מקח וממכר. וכפי [אולי צ"ל: ולפי] זה תקשי ש"צ עשיר ושנוייה דר' יוחנן אד"ר יוחנן. מ"מ נראה בעיני אני המחבר, דמנהג של היתר הוא, דודאי אם היה אותו שקרא אומר בזה הלשון אני נודר ליתן לך אז היה אסור, כי זה דומה למקדיש ומעריך, אבל הכא ש"צ הוא שמברכו והוא שותק ואינו נודר, אפילו כשאומר אותו שקרא לש"ץ תברכני, מ"מ הואיל שאינו מוציא בזה הלשון, אני נודר לך אין כאן איסור ודמי להא דא"ר יהושע בן קרחה (שבת קנ ע"א) אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב, ורבב"ח אמר ר"י הלכה כר"י בן קרחה. וארבב"ח אר"י מ"ט דריב"ק קרא "ממצוא חפצך ודבר דבר", דבור אסור הרהור מותר. כמו כן בכאן, הואיל שלא אמר לו ואני נודר אין כאן כ"א הרהור בעלמא ומותר. ואינו דומה למקח וממכר ולא למקדיש ומחריס, שכשהקדיש והחרים הרי כבר יצא מרשותו מיד, ודמי כאלו מכר, שהרי גם ליתן מתנה בשבת אסור, אבל הכא שלא נדר הרי לא יצא מרשותו כלום, ולא מחזי כמקח וממכר.

ביטול חמץ בשבת

[ט] ע"י בספר שבת של מי [דף קכז:] שהביא את הפרי חדש שהקשה על הסוברים דביטול חמץ הוא מטעם הפקר, איך מותר להפקיר בשבת, [עכ"ד הפר"ח] והשיב השבת של מי דבסוגיתנו מבואר דחובות שזמנם קבוע היום מותר אפילו בשבת, עיי"ש.

בס"ד, יום חמישי, ט"ו אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (9)

שִׁבַּת קְמוּזָה: קִמְטָה.

בְּעֵינֵי מוֹנֵה אָדָם אוֹרוֹזִיו וּפְרָפְרוֹתָיו מִפִּי אָבֶל לֹא מִן הַכֶּתֶב

[א] משנה קמח: מונה אדם את אורחיו – קמט. תנו רבנן כתב המהלך.

מכיון שמדובר בגמרא ארוכה קצת, וכדי שיוכלו להבין היטב את המפרשים, הוחלט שהיום ילמדו את הגמרא רש"י ותוס' היטב, ומומלץ שכל אחד יעשה לעצמו סיכום ברור [בע"פ, ועוד יותר טוב בכתב] של הגמרא והתוס', ואז בשבוע הבא בעז"ה נלמד את המפרשים על הסוגיא.

בס"ד, יום שני, י"ט אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מֵרָאִי מִקְּבוּמוֹת (10)

שִׁבַּת קְמוּזָה: קִמְטָה.

בְּעֵינֵי יְסוֹד דִּין שְׁטָרֵי הַדְּיוֹטוֹת

מקור איסור שטרי הדיוטות

[א] משנה קמח: מונה אדם את אורחיו – קמט. אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות.
[ב] גמ' קטז: [לפני המשנה] דתניא אע"פ שאמרו כתבי הקדש – עד המשנה [ועי' ארחות שבת ח"ב עמ' שפה ד"ה ודע, דלהלכה לא קיי"ל כן].
[ג] לכאוי צ"ע, מדוע איסור זה מוזכר בגמרא בדרך אגב ולא כתוב להדיא כדין בפני עצמו "שטרי הדיוטות אסורים".

מה הם שטרי הדיוטות

שיטת רש"י

[ד] עי' רש"י קמט. ד"ה כל הנז, ותוס' שם ד"ה בשטרי.
[ה] עי' רש"י לעיל ד"ה שטרי הדיוטות, ותוס' שם ד"ה וכ"ש בשטרי.
[ו] ולכאוי יל"ע, דלכאוי הוי סתירה ברש"י.

שיטת הרמב"ם

[ז] עי' רמב"ם בפירוש המשניות ריש פרק כג, מ"מונה אדם" – עד "בחכמה מן החכמות".

מדוע אסרו לקרוא שטרי הדיוטות

שיטת הרא"ש

[ח] עי' הרא"ש פרק כ"ג סי' א' מ"ושטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהו" – עד ודבר דבר.

שיטת הרמב"ם

[ט] עי' ברמב"ם פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה יט, [עד "מונה אדם"].

ביאור מחלוקת הרא"ש והרמב"ם לשיטתם

[י] עי' ארחות שבת ח"ב עמ' שפה אות קצא ד"ה ולכאורה.

דברים שנאסרו בקריאה גזירה משום שטרי הדיוטות

[יא] עי' רא"ש פרק כג סעיף א' מ"וכיון דחיישינן" עד סוף הסימן.
[יב] לדעת הרמב"ם מסתבר שדברים אלו הם שטרי הדיוטות ממש, ולא גזירה משום.

נפקא מינות בין הרא"ש לרמב"ם

[יג] עי' ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף קלב, והערה ר', מתחילת ההערה עד "וכ"כ פמ"ג".
[יד] עי' ארחות שבת ח"ב עמ' שצא סעיף קלט, והערה רי.
[טו] עי' ארחות שבת ח"ב עמ' שצב סעיף קמא והערה ריג.

להלכה האם פוסקים כהרא"ש או כהרמב"ם

טז] עיי' שו"ע סי' שז סעיפים: יג, יד, טז, יז. ומשנ"ב ס"ק נ"ב.

בס"ד, יום שלישי, כ' אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (11)

שבת קמוז:-קמט.

מונה אדם את אורזיו ואת פרפרותיו בענין האיסור לקרוא ברשימת אורזים ומנות

א] קמח: במשנה, מונה אדם את אורחיו – גמ' קמט. והני תנאי כהני תנאי. ורש"י.

מה פירוש אורחיו ופרפרותיו

ב] יש לעיין האם האיסור הוא בדוקא באורחים, ובפרפראות שהכינו עבור האורחים, או דה"ה גם ברשימת מנות לבני הבית, וכן בכל רשימה שהיא.
ג] עיי' מאירי קמח: ד"ה אמר המאירי המשנה השניה והיא מענין.
ד] עיי' רמב"ם הל' שבת פרק כג הלכה יט.
ה] עיי' שו"ע סי' שז סעיף יב, דמשמע לכאוי דוקא ברשימת אורחים ופרפראות.
ו] בספר "איל משולש שטרי הדיוטות" פרק ג' סעיף ב' מוכיח משער הציון סי' שז ס"ק נד דה"ה לכל רשימה. וכתב שם שכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א.
ז] ולכאוי יל"ע שהרי באורחים יש יותר חשש שמא ימחוק כי הוא בהול יותר, וצל"ע.

מה הטעם שיבא למחוק

ז] עיי' רש"י ד"ה שמא ימחוק, שהזכיר רק שמא ימחוק מהאורחים, וצל"ע מדוע לא הזכיר גם שמא ימחוק מהמנות, ועיי' משנ"ב סי' שז ס"ק מז שכתב גם שמא ימחוק מהמנות.
ח] ועיי' מאירי קמח: ד"ה המאירי, שכתב סיבות אחרות למחיקה מאשר רש"י.

פשט הגמרא

ט] פשט הגמרא לכאוי תמוה, שבתחילה הבאנו מחלוקת רב ביבי ואבבי והסברנו את הנפק"מ ביניהם, ואז הגמ' שואלת מדוע כל אחד מהם לא סובר כמו חברו, ושואלת זאת שוב ושוב. ולכאוי"ק כיון שהם חולקים מדוע הם צריכים לסבור אחד את השני.
י] ועיי' שפת אמת ד"ה בגמ' אלא לעולם, שמציע פשט חדש בגמרא.

מהי מסקנת הגמרא

יא] יש לעיין למסקנת הגמרא האם רב ביבי ואבבי חולקים להלכה או לא.
יב] עיי' רש"י ד"ה אלא לעולם, דמבואר שאינם חולקים להלכה.
יג] עיי' ר"ח מ"וחרנו על הטעם הראשון" דמבואר שהם כן חולקים.
יד] ולכאוי לפי רש"י תמוה מאד, דכיון שחיפשנו כל הזמן "מאי בינייהו", מדוע נחה דעת הגמ' כשהגיעה למסקנה שהם לא חולקים. ואולי להשפת אמת דלעיל מובן.

להלכה מתי מותר ומתי אסור לקרוא ברשימת אורחים

טז] עיי' שו"ע סי' שז סעיף יב ומשנ"ב שם.
טז] עיי' ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיפים קנ"ג-קנ"ד, ובהקדמה שלפניהם.

בס"ד, יום רביעי, כ"א אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (12)

שַׁבַּת קָמֵט. בְּעֵינַי הַסְתַּכְלוּת בַּמְרָאָה בַּשַּׁבָּת וּבְיוֹם זָוָל

א[גמרא דף קמט. "והני תנאי כהני תנאי" – "נימין המדולדלין".

מחלוקת ראשונים מה פירוש "הכא במראה של מתכת עסקינן"

ב[האם הכוונה שכל האיסור הוא רק במראה של מתכת, או שבגלל מראה של מתכת אסרנו גם מראה של זכוכית.

ג[עיי' רי"ף דף סג: מדפי הרי"ף מ"תניא אין רואין במראה" עד הנקודתיים [תנו רבנן כתב המהלך].

ד[עיי' ר"ן על הרי"ף, דף סג: בדפי הרי"ף, ד"ה הלכך נקטינן, עד הנקודתיים [ת"ר כתב המהלך].

ה[האם תוכל להסביר מה שורש מחלוקתם של בעל המאור והר"ן.

מתי אומרים לא פלוג ומתי לא

ו[בסוגיתנו מבואר שלתנא קמא [וכן הלכה] במראה שקבועה בכותל לא בטלה גזירת שמא ישיר נימין המדולדלין, אך אם היא עשויה מזכוכית ולא ממתכת, בטלה גזירת שמא ישיר. וצריך להסביר, מה החילוק בין המקרים.

ז[בסוגית אורחיו ופרפרותיו למדנו, שאם הרשימה נמצאת במקום גבוה עדיין קיימת גזירת שמא ימחוק, אבל אם היא חקוקה ולא כתובה בדיו כבר לא קיימת גזירת שמא ימחוק, וכן נפסק להלכה [שו"ע שו"ב]. וצ"ב מה החילוק בין המקרים.

להלכה, הסתכלות במראה בשבת

ח[עיי' שו"ע סי' שב סעיף יג, ומשנה ברורה וביאור הלכה.

ט[ויל"ע אם מותר להביט בשבת בסכין מטבח חדה, ומבריקה כמו מראה.

י[ויל"ע במי שיש לו מראה ומספריים חדים מחוברים זה לזה בחוט, האם מותר להביט במראה בשבת. ויל"ע אם זה אולר שיש בו מראה ומספריים אם מותר להביט במראה. ויל"ע אם זה סכין גילוח שמודבק אליו מראה.

למעיינים: מחלוקת ראשונים בענין לא יקרא לאור הנר [שקשורה לסוגיתנו]

יא[ראינו לעיל שיטת רבה [וכן הלכה] דגזירת לא יקרא לאור הנר היא גם בגבוה עשר קומות. ויש לחקור האם זה רק בגלל לא פלוג, או שבכל זאת יש חשש גם בנר גבוה שיקח סולם ויטה.

יב[עיי' רש"י ד"ה אפילו גבוה.

יג[עיי' בעל המאור, על הרי"ף, דף סג: בדפי הרי"ף, ד"ה והני תנאי, עד "שהוא שבת ומימנע".

יד[יש כאן מחלוקת יסודית בין רש"י לבעל המאור מה פירוש "לא פלוג".

הסתכלות במראה ביום חול

טו[עיי' ריטב"א חדשים ד"ה ושמעין מהכא.

טז[ומה שתירץ הריטב"א דסוגיין אירי בנשים, עיי' רש"י ד"ה אין רואין.

יז[עיי' תוספות מסכת עבודה זרה דף כט עמוד א ד"ה המסתפר

יח[עיי' שו"ע יו"ד סי' קנו סעיף ב'.

יט[ויל"ע להספרדים הנוהגים כהשו"ע, האם מותר להם להביט במראה.

בס"ד, יום חמישי, כ"ב אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (13)

שַׁבַּת קָמֵט.

בענין כתב המהלך תזוזת הצורה

א[גמרא דף קמט. תנו רבנן כתב המהלך – עד הנקודתיים [מפיס אדם].

מה פירוש כתב המהלך

ב[עיי רש"י ד"ה כתב המהלך.

ג[עיי מאירי ד"ה כתב המהלך.

ד[עיי הגהות מימוניות על הרמב"ם הלכות שבת פרק כג אות כ.

ה[עיי רבינו פרחיה [בקובץ מפרשים אחרי המאירי] ד"ה תחת הצורה.

ו[ויש לעיין בדברי הראשונים, מדוע לא פירשו כפשוטו שזה כתב תחת הצורה, ונראה מדבריהם לכאוי שלא כל כתב שתחת הצורה אסור, אלא רק כשזה משהו מורכב.

ז[אך עיי רבינו חננאל, ורמב"ם שבת כג יט, שפירשו כפשוטו, ולכאוי הם סוברים שכל כתב שתחת הצורה אסורה.

ח[ועיי שו"ע סי' שז סעיף טו.

מה סיבת האיסור בכתב המהלך

ט[עיי רש"י ד"ה אסור לקרותו.

י[עיי רא"ש סי' אי' וזכרון דחיישינן שלא למנות אורחיו" – עד סוף הקטע.

יא[ולכאוי יל"ע לפי דבריו שזה דוגמא בעלמא ובאמת אסרו כל הכתיבות גזירה משום שטרי הדיוטות, אי"כ מדוע נקטה הגמרא בדוקא כזה ציור רחוק ולא כתבה בפשיטות שאגרות שלום אסורות.

בדברי המגן אברהם

יב[עיי בית יוסף סי' שכג סוף סעיף ב', מ"כתב הרא"ש בתשובה".

יג[עיי מגן אברהם סי' שכג ס"ק ה דהאיסור דוקא "כשיש בו איזה עסק".

יד[עיי אליה רבה (סי' שז ס"ק לא) שהקשה עליו מכתב המהלך.

טו[עיי מגילת ספר [להג"ר אוריאל אייזנטל, מו"צ ברמות] סי' עז שתירץ את המגן אברהם :

כתב המהלך תחת הצורה והיו צריכים לומר בדרך כלל שאסור לקרוא כל דבר חול, ועל כרחך שבאו לאסור ציור מסויים שע"י הכתב והתמונה יש כאן ביחד איזה ספור שגם זה אסור, ולפ"ז שפיר מותר לקרוא בשם האיש הכתוב בפתק שעל זה לא גזרו, וזוהי כוונת המג"א, ונראה דעל זה סמכו לקרוא בשלטים ובשאר דברי חול שאין בהם ספור דברים, וגם מה שמצוי היום שמחלקים לילדים בשבתות תמונות של רבנים וכותבים למטה זו צורת רב פלוני וכיו"ב אין בזה איסור של כתב המהלך תחת הצורה כיון שאין בתמונה זו שום ספור דברים, ורק תמונה המתארת מאורע מסויים והכתב מהלך תחתיה זה יש לאסור.

שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 408הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אסור¹, וליישב דעת המג"א נראה שמה שכתב שלא אסור לקרוא אלא כשכתוב בו איזה עסק אין כוונתו לעסק של מקח וממכר דווקא דודאי גזרו גם על שאר דברים אלא כוונתו שגזרו רק כשכתוב בו איזה ספור דברים שבזה יש איזה צד דמיון לשטרי הדיוטות, וכגון בדברי מליצות ומשלים וספרי מלחמות שיש בזה איזה ספור דברים, וגם בכתב המהלך תחת הצורה נראה שלא בכל כתב אסור, דעייין בלשון רש"י בשבת קמ"ט ע"א וכן הוא לשון השו"ע בסט"ו שמדובר בדיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וזה דיוקן פלוני, ונראה דכוונת הרש"י באריכות לשונו שאם יש איזו תמונה של אדם וכותבים שזו צורת פלוני על זה לבד לא גזרו ורק כשיש בתמונה איזה ספור דברים וע"י הכתב שלמטה הוא רואה בתמונה איזה

שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 408הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ספור דברים כגון מלחמת דוד וגלית ולכן גם זה נידון כספרי מלחמות וכיו"ב שאסור, וכן משמע, דאם באו לאסור לקרוא בכל דבר חול מדוע נקטו ציור רחוק של

שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 408הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

האם גם התמונה עצמה אסורה בהסתכלות או רק הכתב שתחתיה

טז[עיי בספר טעמא דקרא להגר"ח קניבסקי [עמ' קעז אות טו] בשם החזו"א דהתמונה אסורה.

יז[בספר איל משולש שטרי הדיוטות עמ' סה בשם הגר"י קרליץ דסיבת החזו"א היא כדי שלא יבאו לקרוא את התמונה.

יח[עיי בפרי מגדים סי' שא אשל אברהם ס"ק ד' שמתיר.

בס"ד, יום ראשון, כ"ה אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (14)

ש"ב כתב קמט. – קמט:

בענין עשיית הגרלה בשבת והמסתעף

[הערה זושובה: היום נתמקד רק בפשט הגמרא. בימים הבאים בס"ד נעיין במפרשים]

א] גמרא דף קמט. "מפיס אדם עם בניו וכו' " – קמט: "מטילין חלשין".

אם המנות שוות, מדוע עושים גורל

ב] מבואר במשנה שמותר לעשות הגרלה במנות שוות. וקשה אם המנות שוות, לשם מה עושים הגרלה. ועיי מאירי קמח: ד"ה מפיס, מ"ובלבד שלא" עד "וכן הלכה".

מה הפשט בני חבורה

ג] עיי רש"י ב"מ עה. ד"ה בני חבורה.

ד] עיי שיטמ"ק ב"מ עה. ד"ה בני חבורה.

מה הפשט המקפידין זה על זה

ה] עיי רש"י. ועיי רבינו חננאל קמט:

מה הפשט עוברין משום מדה ומשום משקל וכו'

ו] עיי רש"י ב"מ עה. ד"ה עוברין.

ז] עיי תוס' -הרא"ש אצלנו ד"ה בני חבורה, שהביא ב' פירושים [וכן הוא בתוס', אלא שהתוס' הרא"ש כתב יותר בקצרה].

מה הפשט ומשום לוויין ופורעין ביום טוב

ח] עיי פירוש הריב"ן [בקובץ מפרשים] קמט. ד"ה ומשום לוויין ופורעים.

ט] עיי תוס' ב"מ עה. ד"ה ומשום לוויין.

י] אמנם עיי בתוס' אצלנו הסוברים דאסור להם לומר אפילו בלשון שאלה שמותר לאחרים].

מה הפשט וכדברי הלל אף משום ריבית

יא] עיי רש"י ד"ה וכדברי.

יב] עיי במשנה ב"מ עה. לא יאמר אדם וכו'.

האם יש קשר בין הריבית לבין סוגיתנו

יג] לכאורה צ"ב מה השייכות בין ענין הריבית לבין סוגיתנו. ונראה שזה באמת לא קשור לסוגיתנו, וזה רק מובא בדרך אגב, כהמשך לדברי ר' יהודה אמר שמואל.

איך התירוץ של הגמרא [בני חבורה המקפידין] עונה על קושיתה [ועם אחר לא מאי טעמא]

יד] עיי משנה ברורה ס"י שכב ס"ק כ'.

מה פירוש כדי להטעימן טעם ריבית

טו] עיי בחידושי הר"ן ד"ה כדי להטעימן, בתחילת הדיבור.

איך התירוץ של הגמרא [שמותר להטעים לבני ביתו טעם ריבית] עונה על קושיתה [אי הכי בניו ובני ביתו נמי]

טז] עיי רש"י ד"ה להטעימן.

וודא ידיעתך בפשט הגמרא!

כדי לוודא שפשט הגמרא ברור לך, ענה לעצמך על השאלות הבאות:

1. מה פירוש בני חבורה המקפידין זה על זה _____
2. מדוע הם עוברים על מידה ומשקל ומניין? _____
3. מדוע הם עוברים על לוויין ופורעין ביום טוב? _____
4. מדוע הם עוברים על ריבית? _____

הפסה בשבת

1. האם מותר להפיס בשבת, עם בני ביתו, במנות שוות? _____ ומדוע? _____
2. האם מותר להפיס בשבת, עם בני ביתו, במנות שאינן שוות? _____ ומדוע? _____
3. האם מותר להפיס בשבת, עם אחרים, במנות שוות? _____ ומדוע? _____
4. האם מותר להפיס בשבת, עם אחרים, במנות שאינן שוות? _____ ומדוע? _____

הפסה ביום חול

5. האם מותר להפיס ביום חול, עם בני ביתו, במנות שוות? _____ ומדוע? _____
6. האם מותר להפיס ביום חול, עם בני ביתו, במנות שאינן שוות? _____ ומדוע? _____
7. האם מותר להפיס ביום חול, עם אחרים, במנות שוות? _____ ומדוע? _____
8. האם מותר להפיס ביום חול, עם אחרים, במנות שאינן שוות? _____ ומדוע? _____

בס"ד, יום שני, כ"ו אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (15)

שבת קמט.

בענין מדה ומשקל ומנין בשבת ויום טוב

א[גמרא דף קמט. "דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוויין ופורעין ביום טוב".

מקור איסור משקל בשבת ויו"ט

ב[ביצה כח. מתני' ר' יהודה אומר – גמ' "טבח אומן אסור לשקול בשר במים", וברש"י שם.

מקור איסור מדה ביום טוב

ג[ביצה כט. מתני' אומר אדם לחברו – גמ' "ואתא ר' יהודה למימר אפילו כלי המיוחד למדה לא ימלאנו". וברש"י שם. [למעיינים עדיף להמשיך הגמרא עד דף כט: תנו רבנן אין שונין].

מקור איסור מנין ביום טוב

ד[ביצה כט: מתני' הולך אדם אצל חנוני – עד סוף הפרק, וברש"י ותוס' שם.

טעם איסורים אלו

ה[עיי' ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף קיד והערה קעה, בשם המשנ"ב והרמב"ם.

סיכום דינים אלו להלכה

ו[עיי' ארחות שבת פרק כ"ב סעיף קיד-קכה.

מדוע בני חבורה המקפידין עוברים על דינים אלו

ז[עיי' תוס' ב"מ עה. ד"ה בני חבורה. בפירוש ראשון כתבו – שאין איסורים מיוחדים למקפידין, אך עלולים בקלות לבא לידי האיסורים הרגילים. בפירוש שני כתבו – שלמקפידין יש איסורים מיוחדים שאין לאנשים רגילים.

ח[סכס כמה נפקא-מינות יש בין ב' פירושי תוס'.

ט[למעיינים רצוי לעיין גם בתוס' אצלנו ד"ה בני חבורה שכתבו כהתוס' שם אך ביתר אורך, וכן רצוי לעיין בתוס' ב"מ עה. ד"ה משום מנין, שביאר באיזה אופן אסור למנות בשבת].

מדוע דין זה של בני חבורה המקפידין הושמט בטור ושו"ע

י[עיי' בית יוסף או"ח סוף סי' תקי"ז [עמ' קיא במהדורת מכון ירושלים] ד"ה גרסינן בפרק שואל, עד סוף הסימן.

דין זה כן מובא להלכה בכמה פוסקים

יא[עיי' מגן אברהם סי' שכב ס"ק ז'.

יב[עיי' פרי מגדים סי' שכב אשל אברהם ס"ק ז'.

יג[עיי' ביאור הלכה סי' שכב סעיף ו' ד"ה כיון שמקפידין.

יד[סכס: האם זה איסור הלכתי ממש או רק דבר שאינו ראוי. ואיך זה מתאים לדברי התוס' והבית יוסף.

ברמב"ם

טו[עיי' רמב"ם הל' גניבה פ"ז הלכה י'.

טז[ולכאוי' צע"ג מדוע הביאו הרמב"ם בהלכות גניבה ולא בהלכות יום טוב.

יז[ועיי' ריטב"א החדשים דף קמט. ד"ה בני חבורה בשם יש שפירשו.

למעיינים: שיטת הרשב"א

יח[עיי' רשב"א ביצה כח. [ד"ה אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו לשמרון] דאיסור שקילה הוא רק למוכר, אבל לאדם פרטי מותר. יט[וצ"ע שהרי בסוגיות שצוינו לעיל מובא כמה וכמה דינים שאסור למדוד גם בבית.

כ[עיי' שו"ע או"ח [סי' תק סעיף ב] שחלק.

כא[ועיי' בביאור הלכה שם.

בס"ד, יום שלישי, כ"ז אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (16)

שבת קמט. – קמט:

בענין גורל בשבת

א[גמרא דף קמט. "מפיס אדם עם בניו וכו' " – קמט: "מטילין חלשין".

בטעם שאסור להפיס בשבת עם אחרים

[ג] עיי רמב"ם שבת כג יז.

[ד] עיי טור ושו"ע סי' שכב סעיף ו.

[ה] ולכאוי צ"ב מדוע כתבו טעמים אחרים, ואיך כל טעם נכנס בפשט הגמרא.

[ו] למעיינים: יתכן ששורש המחלוקת נובע משני מהלכי התוספות בסוגיין]

האם גורל מהווה קנין

[ז] עיין שו"ע חושן משפט סי' קעג סעיף ב' וברמ"א שם שנחלקו אם הגורל מהווה קנין או לא.

[ח] האם ניתן לקשר את זה לשני הטעמים שהבאנו לעיל למה אסור להפיס בשבת.

פסק הטור ושו"ע

[ט] עיי בטור סי' שכב סעיף ו, שכתב שאסור להפיס עם בני ביתו במנה גדולה כנגד קטנה. וצ"ב דהא בגמרא נפסק שמותר.

[י] ועיי רשב"א ד"ה הא דאמרין מפסי אדם וכו', שעפ"י מבואר דעה זו.

הגרלה על דבר שאינו חפץ

[יא] עיי משנה ברורה סי' שכב ס"ק כד וביאור הלכה ד"ה על זה, דמבואר שאין איסור לעשות גורל על דבר שאינו חפץ.

[יב] האם ניתן לבאר סברת הדבר עפ"י טעמי איסור הפסה שנתבארו לעיל [באות ג-ד].

[יג] האם ניתן להגדיר לפי זה שאין איסור "לעשות הגרלה בשבת" אלא האיסור הוא "לחלוק ע"י גורל בשבת".

הגרלה בחברת תהלים

[יד] עיי ארחות שבת ח"ב עמ' שפא סעיף קיב שאסור לעשות הגרלה בחברת תהלים בשבת.

[טו] ולכאורה יש לדון אולי אם זה על חפץ בודד, ולא חפץ כנגד חפץ, אולי יש להתיר, כי אין כאן חשש שיבאו למדוד חפץ כנגד חפץ.

[טז] עוד יש לדון דהרי הטעם שמותר להפיס לבני ביתו פירש רש"י [ד"ה להטעימן] והמשנ"ב [סי' שכב ס"ק כג] כי הכל מגיע מאדם אחד, ואין כאן חלוקה של רכוש משותף, וא"כ גם בחברת תהלים צריך להתיר.

גורל בשבת למעשה

[יז] עיי שו"ע סי' שכב סעיף ו'.

[יח] עיי ארחות שבת ח"ב עמ' שפא

בס"ד, יום רביעי, כ"ח אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקובות (17)

שבת קמט:

בענין מטילין זולשים על הקדשים ביום טוב

[א] גמרא דף קמט: "מטילין חלשין על" – "אפי' מנות דחול נמי קמ"ל". ורש"י ותוס'.

[ב] בענין הפשט ועמך כמריבי כהן, עיי חידושי חתם סופר [בקובץ מפרשים] קמט: ד"ה ועמך.

[ג] מחלוקת רש"י ורמב"ם מה פירוש אבל לא על המנות של חול

1 - עיי רש"י ד"ה של חול.

2 - עיי רמב"ם הלכות יו"ט פרק ד' הלכה כ', וראב"ד ומגיד משנה שם.

הטעם לפי פירוש רש"י

[ד] עיי חידושי הר"ן [בקובץ מפרשים] קמט: ד"ה מאי אבל [עד וה"ר יהונתן]

[ה] האם תוכל למצוא נפקא מינה בין שני פירושי הר"ן.

דיון בשיטת הרמב"ם

[ו] עיי לחם משנה הלי' יו"ט פרק ד' הלכה כ' שהקשה על הרמב"ם.

[ז] האם תוכל ליישב קושיותיו.

[ח] עיי חידושי חתם סופר קמט: ד"ה המנות, שמיישב הרמב"ם. [מצוה זו של אכילת קדשים על השובע מובאת ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"י ה"א].

[ט] האם תוכל למצוא נפקא-מינה לדינא בין פירוש רש"י להרמב"ם.

להלכה לפי זה - גורל לצורך מצוה

[י] עיי' מגן אברהם סיי שכב ס"ק ט, ד"ה איתא.
[יא] עיי' משנה ברורה סיי שכב ס"ק כה ובשער הציון ס"ק כג-כד, שהקשה ב' קושיות על המגן אברהם.
[יב] האם תוכל לבאר במה נחלקו המג"א והמשנ"ב.

הערה לכאן על המגא והמשנ"ב

[ג] דעתם שאסור לצורך מצוה. וצ"ב הרי הטעם שאסור גורלות פירש השו"ע שמא ימדוד, ומדידה עצמה מותרת לצורך מצוה כמבוי בשו"ע סיי שו סעיף ז', ואיך יהיה דין גורלות חמור מדין מדידה [ויש ליישב].

בענין גורלות בהלכה באופן כללי

האם גורל זה הסכמה שמימית או רק הסכם בין בני אדם למניעת מריבות

[ד] מקומות שהטילו גורלות בתורה ובמשנה –

בחלוקת הארץ (במדבר כו נו, ב"ב קו ב וברשב"ס שם; רמב"ם שכנים פ"ב הי"א; טוש"ע חו"מ קעג ב.)
בחלוקת שותפים (?)

בשעירי יום הכיפורים (?)

בין כהנים במקדש (?)

שני אנשים שרוצים לומר קדיש ושניהם באותה דרגת חיוב (ביאור הלכה סיי קלב באריכות).

שבעים זקנים שנבחרו עיי' משה מכל שבט עפ"י הגורל (סנהדרין יז).

במיתת עכן (יהושע ז).

וכן יהונתן בן שאול, גילו עפ"י הגורל שעבר על החרם (בטעות) וכמעט שהרגוהו (שמואל א יד).

משמרות הכוהנים נקבעו עפ"י גורל (דברי הימים כה ח).

וכן הפילו גורלות מי יביא קרבן עצים לבית המקדש (נחמיה י לה).

מקורות שזה הסכמה שמימית

טו] עיי' שו"ת הגאונים דפוס קושטא סיי ס': אין רשות לאדם מישראל לעבור על הגורל, שאין הגורל אלא מפי שמים, שנאמר: על פי הגורל תחלק הארץ (במדבר כו. נו), והעובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות.

טז] עיי' בשו"ת חות יאיר סיי סא, כמה פרטים בדין גורל, ובעיקר את היסוד שגורל הוא שמימי.

יז] יצויין שהחוות יאיר מציין שני פסוקים כראיה לדבריו: א] בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו [משלי טז יג]. ב] הבה תמים [שמואל א יד מא]. עיי' בנביא במפרשים, ובאיוזה הקשר נאמרו הדברים.

יח] ספר חסידים סיי תרעט וסי' תשע [וצ"ע דלכאן] הוי סתירה.

יח] שו"ע יו"ד סיי קעט סעיף א', משמע לכאורה שזה תשובה מכוחות עליונים, רק שזה אסור.

יט] צל"ע לאור דברי השו"ע הנ"ל איך הסוגיא מתירה לעשות גורלות [כשאין איסור של שבת או של קוביא].

נפקא מינה להלכה אם זה הסכמה שמימית או הסכם בעלמא

כ] פתחי תשובה סיי קעג סק"ב בשם שבות יעקב

כא] ובפתחי תשובה חו"מ סיי קעה סק"א בשם חוות יאיר.

כב] נתיבות המשפט סיי קנד ס"ק ו.

בס"ד, יום חמישי, כ"ט אייר תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (18)

שבת קמט:

בענין משיזק בקוביא

מהי "אסמכתא"

א] גמ' בבא מציעא עג: "אמר רב חמא האי מאן דיהיב – עד דף עד. "הכא לאו בידו" וברש"י.

ב] סכם לעצמך עד כאן: מתי זה אסמכתא ומתי לא

הגמ' על משחק בקוביא [א]

ג] סנהדרין כד: משנה ואלו הן הפסולין – עד גמ' "ישובו של עולם". וברש"י שם.

ד] להבהרת הפסול של "אין עוסק בישובו של עולם", עיי' בשו"ע חו"מ סיי לד סעיף יז.

ד-1] סכם לעצמך עד כאן: מתי זה אסמכתא ומתי לא.

הגמ' על משחק בקוביא [ב]

ה] גמ' סנהדרין כה. "ומפריחי יונים מאי מפריחי יונים" – "מיתבי המשחק בקוביא". וברש"י שם.

מה זה משחק בקוביא

ו] דברי הגמרא הנ"ל מעוררים דיון האם משחק ה"קוביא" של הגמרא תלוי רק במזל או גם בזריזות ידים.

ז] בגמרא שכתוב קים לי בנפשאי דידענא טפי, משמע שזה תלוי גם בזריזות ידים.

ח] וכן ביד רמ"ה סנהדרין כה: ד"ה וצריכי, מובא במסגרת.

וצריכי דאי תנא תולה בדעת עצמו התם הוא דלא גמר ומקנה דסמכא דעתיה דאיהו נצח דאמר קים לי בנפשי דאנא ידענא טפי, ואי הוה מסיק אדעתיה דנצחי ליה לא הוה מקנה הילכך לאו אדעתא דנצחי ליה אקני ומאי דשקלי מיניה גזל הוי, אבל תולה בדעת יונו דלספיקא קא נחית ואפ"ה אתני ס"ד אמר גמר ומקנה ולא גזל הוא קמ"ל, ואי אשמועינן תולה בדעת יונו התם הוא דהוי גזל דהא בנקשא תליא מילתא, שכן דרך מפרחי יונים לעוף שמנקשים אחריהן בדפין של עץ וכל אחת ואחת מכרת ניקוש בעליה ויודעת לפי מה שהיא מלומדת וממהרת לעוף הילכך סבר אנא ידענא בנקשא טפי וסמכא דעתיה דנצח ולא גמר ומקנה, אבל תולה בדעת עצמו אימא נחית שהרי (אין) אדם זריז במלאכת ידיו יותר מחכמה שצריך בה לעיון ומחשבה ופעמים שמחשבתו מסתכלת אימא אסמכתא היא צריכא:

ט] עיי' רש"י סנהדרין כד: ד"ה כי כי האי.
י] עיי' תוס' שם ד"ה כל כי האי, [עד השורה הראשונה מהרחבות, עד המילים "ולאו גזילה היא"].
יא] לסיכום: האם משחק ה"קוביא" תלוי גם בזריזות ידים.
יב] סכם לעצמך עד כאן: מתי זה אסמכתא ומתי לא.

התנאי של תוס' באיזה אופן אמרו שהמשחק המותר מותר
יג] עיי' תוס' סנהדרין כה., סוף ד"ה כל כי האי, בשתי השורות האחרונות.

פסק השו"ע ורמ"א
יד] עיי' שו"ע חו"מ סי' רז סעיף יג ורמ"א.
טו] לסיכום: מתי זה אסמכתא ומתי לא.

הגמרא אצלנו במסכת שבת
טז] שבת קמט: "מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מאי טעמא משום קוביא".
יז] רש"י ד"ה משום קוביא.
יח] ריטב"א החדשים קמט: ד"ה משום קוביא.
יט] ואכן צ"ע דברי רש"י מקושית הריטב"א, מדוע כתב שזה אסמכתא.

הערה על דברי הריטב"א החדשים
כ] דברי הריטב"א לכאן צע"ג, שהרי בסוגיא דסנהדרין משמע שבאופנים שיותר מותר, וכן מבואר בשו"ע חו"מ הנ"ל, ואילו להריטב"א יוצא שכל משחק בקוביא מכל סוג שהוא תמיד אסור.

למעשה
כא] נסה להשיב האם יש היתר ל: מפעל הפיס, הגרלות לישיבות, הימורי ספורט, משחק "פוקר", "שש בש" על כסף.

בס"ד, יום ראשון, ג' סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (19)

ש"ב קמט:–קנ:

התקדמות בגמרא

א] גמרא דף קמט: "וא"ר יעקב בריה דבת יעקב כל שחבירו נענש" – גמ' קנ: בנקודתיים "אין מחשיכין".
ב] רצוי לעשות לעצמך סיכום של הגמ' מהמשנה בדף קנ. ואילך.

בס"ד, יום שני, ד' סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (20)

ש"ב קנ.

בענין אמירה לזכרי – יסודות

א] קנ. מתני' "לא ישכור אדם פועלים" – "דיבור אסור הרהור מותר". רש"י ותוספות.
ב] עיי' דף קכא. במשנה "נכרי שבא לכבות" וכו', וברש"י שם.

בקושיית הגמרא "אמירה לנכרי שבות"

ג] מה הפשט בקושיא "אמירה לנכרי שבות". עי' חידושי הר"ן [בקובץ מפרשים] ד"ה אמירה לכותי שבות. [מה שציין לגמ' עירובין הוא בעירובין דף סז:].
ד] ועי' שפת אמת ד"ה בגמ' מאי שנא, מ"אבל מה דפירש רש"י דהכ"י עד סוף הקטע.

איסור אמירה לנכרי האם הוא מדאורייתא או מדרבנן

ה] עי' ארחות שבת ח"ב עמ' תכו סעיף א' ובהערה ט'.

ו] מה הטעם לאיסור אמירה לנכרי

1] עי' רמב"ם [פ"ו מהל' שבת ה"א].

2] עי' רש"י שבת קנג. ד"ה מאי.

3] עי' רש"י ע"ז דף טו. ד"ה כיון דזבנה.

בביאור הכוונה שכתב רש"י נעשה שלוחו

ז] עי' ארחות שבת ח"ב עמ' תכד הערה ג', מתחילה עד "עוד י"ל דרש"י לשיטתו".

בביאור הסתירה בין הטעמים ברש"י

ח] לכאוי' יל"ע מדוע רש"י כתב טעם אחד במס' שבת וטעם אחר במס' ע"ז.

ט] ועי' ארחות שבת ח"ב עמ' תכה הערה ה' ביאור נפלא בזה.

אמירה לנכרי בשאר איסורי תורה

י] האם איסור אמירה לנכרי זה רק בשבת או גם בשאר איסורי תורה

יא] עי' בשו"ע או"ח סי' תקמג סעיף א', ובמשנ"ב שם.

יב] עי' גמ' בבא מציעא דף צ. "איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי" – "או דילמא לא שנא".

יג] תוס' ב"מ צ. ד"ה חסום, וד"ה אבל הכא.

יד] שו"ע חו"מ שלח ו'.

טו] ולכאוי' צ"ע מה שייך לומר "ממצוא חפצך" אם זה לא איסור שבת.

אמירה בשאר איסורים שלא בזמן איסורם

טז] נתבאר לעיל אות ט' [בארחות שבת שצוין שם] שאסור לומר לגוי מער"ש לעשות בשבת, וגם אסור לומר לגוי בשבת שיעשה במוצ"ש. ויש לעיין [לאור הנתבאר] לגבי שביעית, האם מותר לומר לגוי לפני שביעית שיעשה מלאכה בשביעית, והאם מותר לומר לגוי בשביעית שיעשה מלאכה לאחר שביעית.

בס"ד, יום חמישי, ז' סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקובות (21)

שַׁבַּת קָנָה.

בְּעֵינֵי דְּבָרֵי זֶזוּל בְּשַׁבַּת [יסודות]

א] קנ. מתנ"י "לא ישכור אדם פועלים" – "דיבור אסור הרהור מותר", ורש"י, ותוס' ד"ה מה לי.

מקור איסור דברי חול בשבת

ב] עי' גמ' שבת קיג. [שורה 4 מלמטה] "וכבדתו מעשות דרכיך – קיג: "הרהור מותר". [שים לב להגהות הב"ח אות א'].
ג] רש"י. תוס' ד"ה שלא יהא.

עיון בשיטת רש"י

ד] ולכאוי' צ"ע על רש"י מקושיית תוס'.

ה] ועי' בטור או"ח סי' שז סעיף א', ובב"ח שם ד"ה ודבר דבר, שיישב דברי רש"י.

עיון בשיטת תוס'

ו] צ"ב מהו גדר איסור "ודבר דבר" לפי תוס'. ועי' שו"ע סי' שז סעיף א' באיזה אופן הביאו השו"ע לדינא.
ז] ולכאוי' צ"ב, דאם זה אסור, צריך להיות אסור לגמרי, ומדוע אסור רק "להרבות", וכמה השיעור של "להרבות".

ח] ועיי' ערוך השולחן ס"י שז' סעיף ב' מה שביאר בשיטת תוס'.
ט] אמנם עיי' ברמב"ם שבת כ"ד ד', וברמ"א שז' א', ובמשנ"ב ש"ז סק"ה, דמשמע לכאוי' דלא כדבריו. ויל"ע.

לסיכום:

לפי רש"י: מהו איסור ממצוא חפצך _____
מהו איסור ודבר דבר _____
לפי תוס': מהו איסור ממצוא חפצך _____
מהו איסור ודבר דבר _____

בענין הרהור מותר

במחלוקת האמוראים

י] בגמ' מובא מחלוקת אמוראים אם מותר לומר "הנראה שתעמוד עמי לערב". וצ"ב במה נחלקו.
יא] ועיי' ריטב"א מס' עבודה זרה דף ז'. ד"ה תנו רבנן.
יב] ויש לעיין מהי סברת מחלוקתם.
יג] האם לשוה"ר עיי' רמז נחשב לדיבור או להרהור, עיי' בחפץ חיים כלל א' סעיף ח'.

האם מותר לומר לחברו הפועל "בא אלי הערב"

יד] עיי' טור ס"י שז' סעיף ז', ובבית יוסף שם ד"ה ומה שכתב אבל לא.
טו] עיי' ריטב"א עבודה זרה דף ז'. ד"ה תנו רבנן, מ"והא דקתני אומר אדם" עד סוף הקטע.
טז] [יתכן שדברי הריטב"א נעלמו מעיני הב"י כשכתב זה, כי א"כ היה מציין לריטב"א שמביא מקור לזה מהגמ'].
יז] יל"ע מדוע אסור לומר "בא אלי הערב" הרי סוף סוף אינו אומר לו לשם מה.
יח] יש לעיין כששואל את חברו הנראה שתעמוד עמי לערב, האם מותר לחברו להשיב "כן", ואם לא, כיצד עליו להגיב.

עוד מדיני דיבור בשבת

יש לעיין על כל דין מהדינים הבאים, האם מקורו מן הפסוק "ודבר דבר" או ממקור אחר. גם יל"ע אם זה איסור מדינא או רק ראוי.
יט] עיי' ברד"ק ישעיהו נח יג על המילים ודבר דבר.
כ] עיי' משנ"ב ס"י שז' סעיף ג', ד', ה'.

בס"ד, יום ראשון, י' סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקובות (22)

שבת קנ.

**בענין הרהור כדיבור – א] לגבי שבת, ב] לגבי דברי תורה בבית הכסא,
ג] לגבי דברי תורה כנגד הערות**

א] גמ' שבת קנ. "דתניא לא יאמר אדם לחבירו" - "וערות אביהם לא ראוי".

הערה בפשט

ב] יש להעיר מדוע הגמ' מקשה מהדין דאסור להרהר בבית הכסא, וכי מי אמר שיש בזה דוקא דין "דיבור".

לסיכום הגמרא

לגבי "ודבר דבר" בשבת, האם הרהור כדיבור או לא _____ ומנ"ל
לגבי דברי תורה בבית הכסא האם הרהור כדיבור או לא _____ ומנ"ל
לגבי דברי תורה כנגד הערות האם הרהור כדיבור או לא _____ ומנ"ל

עיון בסברא

ג] יש לעיין בסברת הדבר מדוע לגבי ד"ת בבית הכסא אסרה התורה ולגבי ד"ת כנגד הערות התורה.

ד] יש לעיין לאור סברא זו, אם אין כל גופו נמצא בבית הכסא אלא רק ידו או רגלו וכד', האם רשאי אז להרהר בדברי תורה.

ה] עוד יש לעיין [לאור הסברא הנ"ל], לגבי אדם שידיו צריכות נטילה כגון שנגע במקומות המכוסים, האם מותר בהרהור או לא. ועיי' **[זה אמור להיות פרי מגדים]** שמותר.

להלכה הרהור כנגד הערוה

ו] לגבי ההלכה בהרהור כנגד הערוה, עיי' ביאור הלכה סי' עג ד"ה "נעתיק פה ההקדמה", בשורה האחרונה של העמוד.

ז] ועיי' פרישה [על הטור] יורה דעה סוף סימן א' שכתב שאסור להרהר את נוסח הברכה כשהוא ערום, ולכאוי' צ"ע דזה נגד הגמרא.

להלכה הרהור בבית הכסא

ח] עיי' שו"ע סי' פה סעיף ב', ובמשנה ברורה.

האם יש חילוק בין הסוגיא דברכות לסוגיתנו

ט] עיי' ברכות כ: "מתני' בעל קרי" – עד סוף העמוד.

י] ועיי' רא"ש ברכות סי' יד מ"וכתב ר"ח ז"ל הלכתא כרב חסדא" – "קדוש משמע אפילו בהרהור".

יא] ולכאוי' צ"ע, דאם אכן כדברי הרא"ש דיש ראייה מפורשת מסוגיתנו, מדוע רבינו חננאל לא הביאה.

יב] ועוד קשה דבפסקי רי"ד בברכות פסק דהרהור כדיבור, וקשה הרי בסוגיתנו מוכח שהרהור לאו כדיבור.

יג] האם יש סברא לחלק בין "הרהור כדיבור" בסוגיא דברכות, לבין "הרהור כדיבור" בסוגיתנו.

בס"ד, יום שני, י"א סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקובות (23)

שַׁבַּת קֹנִי.

בַּעֲנִין זֶפְצִיךְ אֲסוּרִים זֶפְצִי שְׁמִים מוֹתָרִים

א] גמ' שבת קנ. "ודיבור מי אסיר" – חפצי שמים מותרין. רש"י ותוספות.

בביאור קושית הגמרא

ב] לכאוי' צ"ב מהי קושית הגמרא, והרי זה ניכר לעין שרק צרכי מצוה התירו, וא"כ היה צריך להביא את זה בתור הלכה ולא בתור קושיא.

ג] ועיי' תוס' ד"ה ודיבור מי אסור. וצריך להסביר לפי התוס' מהי קושית הגמ' ומהו התירוץ.

בביאור הפירוט של הגמרא

ד] יש לדון האם כל הפרטים שהובאו בגמרא [צדקה לעניים, פיקוח רבים וכו'] מחדשים חידוש דין כלשהו, או שכל אחד אמר פרט ובעצם הכל אותו דבר.

ה] ועיי' ר"ן על הרי"ף דמבאר שכל פרט מוסיף עוד חידוש.

ו] הרי"ן לא כיסה את הפרטים. עבור בעצמך על שאר הפרטים ונסה לבאר מה נקודת החידוש בכל אחד מהם.

מה פירוש מפקחים פיקוח נפש

ז] עיי' תוס' רי"ד.

ח] ואכן צ"ב על גירסתנו ופירוש רש"י מקושית התור"י, מה השייכות של פיקוח נפש לכאן.

מה פירוש הולכין לטריאות וקרקסאות

ט] עיי' רש"י ד"ה טרטיאות.

י] עיי' ברי"ף, דף סד. בדפי הרי"ף, מ"א"ר יונתן הולכין לטריאות" עד "ובמושב לצים לא ישב".

יא] עיי' שלטי הגבורים על הרי"ף שם אות ב'.

יב] עיי' חפץ ה' ד"ה גמרא הולכין לטריאות וד"ה ונלע"ד.

מה פירוש משדכין על התינוקות ליארס

יג] אין הכוונה לעשות אירוסין שהרי מבואר בביצה לו: דאין מקדשין בשבת.

יד] ועיי' כף החיים סי' שו ס"ק נ.

למה ללמדו אומנות זה מצוה

טו] עיי' רש"י ד"ה ללמדו אומנות.
טז] עיי' ביאור הלכה סי' שו ד"ה וללמדו ספר. [הגמ' שציין הביאור הלכה היא בסוף מסכת קידושין]
יז] יש לעיין אם ללמוד אומנות זה מצוה, האם גם לעסוק באומנות זה מצוה, וא"כ האם כל אדם יהא רשאי לדבר בעניני אומנותו בשבת.

בגדר ההיתר ד"צרכי שמים מותרים"

יח] יש לחקור אם זה היתר דחוק כשאין ברירה, או שזה מותר לגמרי דמעולם לא היה בכלל האיסור.
יט] **נפקא מינות:** 1] אם יכל לתכנן מערב שבת אם מותר לדחות את זה לשבת. 2] אם יוכל לדחות את התכנון למוצאי שבת האם מותר לתכנן בשבת. 3] אם התכנית כבר מוכנה האם הוא רשאי לשוחח ולדבר על התכנית.
כ] ועיי' משנה ברורה סי' שז סק"א בשם מג"א.
כא] איזה מבין הנפקא-מינות הנ"ל הוכרעו ע"י המשנה ברורה. ומה הדין לדעתך בשאר הנפקא-מינות.

כללית להלכה

כב] רצוי לעיין בשו"ע ומשנ"ב סי' שז סעיף ו, וארחות שבת פרק כב סעיפים כא-כז.

לדבר על צרכי חתונה

כג] עיי' ארחות שבת פרק כב הערה כ' שדן אם מותר לדבר על צרכי חתונה. ואולי יש לחלק בין לדבר על האולם והתזמורת שזה צרכי מצוה לבין דירה ורהיטים שזה להמשך החיים ואינו מצוה בדוקא.
כד] ויש לעיין לגבי הצלם, אם זה נחשב צורך החתונה או צורך החיים שאח"כ.

מה נקרא צרכי ציבור

כה] יש לעיין מה נקרא צרכי ציבור שמוותר לדבר בשבת. למשל, האם לתכנן ספסל ציבורי נחשב לצרכי ציבור. להלן תשובת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בענין.

בגמ': ממצוא חפצך ודבר דבר - חפצך אסורים חפצי
שמים מותרין וכו'.

הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א נשאל: אודות קיבוץ שקיימת בו תחנת מטאורולוגית ובתוכה גיגית מים אשר בה מודדים את התאידות המים, הדבר נחוץ על מנת לדעת את לחות האויר וכן יודעים עי"ז את יובש האדמה וכתוצאה מהמידה מחשבים את כמות המים להשקי' והואיל

ב (שבת ב) קליין, אברהם נח - מנדלבוים, דוד אברהם - לפקוביץ, יהושע עמוד מס 438הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה

וקי"ל באו"ח סי' שו שמותר למדוד בשבת מדידה של מצוה, ושם בסעיף ו לגבי הדין שמותר לפקח על עסקי רבים כתב המ"ב דצרכי רבים הוו כצרכי מצוה הרי יש לדון לפי"ז שכל דבר שהוא לתועלת הציבור ה"ה כצרכי ציבור והו"ל מדידה של מצוה ע"כ.

והשיב על כך הגרי"ש שליט"א בקובץ תשובות (חלק א סי' ל): והנה מקור לדברי המ"ב הוא בשבת קנ ממצא חפצך ודבר דבר חפצך אסורים חפצי שמים מותרים - מפקחין פקוח רבים בשבת והולכים לפקח על עסקי רבים בשבת, ובמאירי שם "מה שאסרנו בשבת דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר שנא' ממצא חפצך וכו' מכאן אמרו וכו' הולכים לבתי כנסיות ובתי מדרשות להתייעץ באסיפתם היאך יעשו עצתם וכו' ואם אירע להם איזה צער ואיזה דבר למגיע לרבים נזק מהם" וכו' עיי"ש.

מהאמור נראה דהגדר של צרכי רבים שהתירו לפקח עליהם בשבת הם באופן שיש בפיקוח שלהם משום הצלה מהפסד הנוגע לרבים. וכ"כ המאירי (כתובות ה) "וכן מפקחין פקוח רבים ר"ל כל השתדלות להצלה של רבים והוצאות עסקיהם לאור", ובשו"ע או"ח סי' תקמ"ד צרכי רבים מותר לעשותם בחוה"מ כגון לתקן הצרכים ולהסיר מהם המכשולות" היינו דלא התירו לתועלת רבים אא"כ יש בפעולה ההיא משום מניע ממכשול והצלה מהפסד. וכל פעולה שלא נכנסה בגדר הזה אין לנו להתירה.

ולכן אף אם נאמר שאי אפשר לדחות את המדידה ליום אחר מ"מ נראה שאין בזה משום גדר הפסד אשר בגלל דברים מעין אלו התירו מדידה.

[ואף] לו היה ההיתר של צרכי רבים בדבר המביא תועלת גם כשאין בהם משום מניעת הפסד, מ"מ זה דוקא בדבר הנוגע לציבור, ולא בדבר הנוגע לשותפין ואם כמה וכמה יהודים רכשו להם מגרשים בשותפות פשוט שאין דינם אלא כיחידים] ע"כ.

ב (שבת ב) קליין, אברהם נח - מנדלבוים, דוד אברהם - לפקוביץ, יהושע עמוד מס 438הודפס עיי' תכנת אוצר החכמה

האם כל מצוה [כגון חסד או שלום בית] נחשב לצרכי שמים

כן] עיי' ארחות שבת פרק כ"ב הערה רלה שהקשה על המג"א מדוע סעודת שבת לא נחשב לצרכי מצוה. כז] ואולי י"ל שצרכים דוקא צורך מצוה הניכר, ולא סעודת שבת שממילא כל אדם אוכל ארוחה כל יום.

בס"ד, יום שלישי, י"ב סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (24)

שבת קנ.

בענין חשבונות של מה לך

א] גמ' שבת קנ. "א"ר יהודה אמר שמואל חשבונות של מלך" – קנ: "וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו".

לסיכום הגמרא

חשבונות השייכים לעתיד, האם מותר לחשבן

חשבונות ששייכים לעבר, מתי מותר לחשבן ומתי לא

ב] מדוע אין מחשבין חשבונות הצריכים בשבת

1] עיי רש"י כתובות ה. ד"ה משום חשבונות.

2] עיי רמב"ם הל' שבת פרק כג הלכה יח.

ג] האם יש נפקא מינה ביניהם.

נפקא-מינות בין רש"י להרמב"ם

ד] עיי בדברי הר"ץ גיאת [אחד מן הראשונים] דלהלן:

הלכות ר"ץ גיאת הלכות ספירת העומר עמוד שמב

ואמר מר רב נטרונאי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי בין בחול בין בשבת ולא מבעיא (מאי) [האי] מצוה אלא (הא אמרינן) [להא דאמרינן] חשבונות של צדקה מותר לחשבן בשבת.

ה] ולכאוי צ"ע מדוע צריך להגיע להיתר ד"חשבונות של צדקה" כדי להתיר לספור העומר בשבת, וכי מה היה הצד לאסור זאת. האם זה תלוי בטעמי הרש"י ורמב"ם.

ו] עיי ברבינו חננאל, וכן בגליון הגמ' בשם הערוך, מה פירשו ב"חשבונות של מלך". ולכאוי צ"ע מה היה הצד לאסור דבר זה, וכי מה צד איסור במניית אורחים בפיו. האם זה תלוי בטעמי רש"י והרמב"ם.

מה הדין בחשבונות הנצרכים לעתיד, אבל אינם נוגעים לו אלא לאחר

ז] עיי רש"י ד"ה של מלך, ונסה לדקדק מתוכו דין זה.

ח] ט"ז סי' שז ס"ק ה' [בעיקר סוף הס"ק].

ט] עיי אליה רבה סי' שז ס"ק י"ח.

י] משנה ברורה ס"ק כ"ו.

יא] מה החילוק בין חשבונות של מה לך לבין חשבונות של מה בכך

יב] עיי רש"י ד"ה של מלך, וד"ה ושל מה בכך.

יג] עיין לפי רבינו חננאל, מה החילוק ביניהם.

הערות בלשון הרמב"ם [פרק כג הלכה יח]

יד] יש להעיר מדוע כתב הרמב"ם כך וכך הוצאנו לחתונת בנו, והרי דבר זה צריך להיות מותר בלאו הכי משום חשבונות של מצוה.

טו] יש להעיר מדוע הרמב"ם סיים וכתב "המחשב אותן בשבת כמחשב בחול" ולא כתב בקיצור "מותר".

טז] ועיי מגיד משנה.

בענין מעשה דצ'לף

מתי חשב אותו חסיד לגודרה

יז] עיי ריטב"א החדשים.

יח] עיי הגהות הג"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל, בסוף הגמרא [במהדורות הישנות הוא בעמ' נב., ובמהדורות החדשות בתוך הילקוט מפרשים].

הלקח הנלמד מהמעשה

יט] עיי מאירי שם.

כ] עיי שו"ע סי' שו סעיף ח' ובמשנ"ב שם.

מי היה אותו חסיד

כא] עיי בחידושי חתם סופר בשם ספר הגלגולים להאר"י. ויש לעיין מדוע בדיוק מעשה זה הוא תיקון לחטא זה. בס"ד, יום רביעי, י"ג סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (25)

שבת קנ. – קנ:

בענין אין מוזשיכין על התזום

א] משנה שבת קנ. אין מחשיכין על התחום וכו' עד סוף המשנה, וברש"י.

א-1] ילי"ע במה שכתוב במשנה דמותר להחשיך לשמור ואח"כ מביא פירות, מה הדין אם התכוון בעיקר לשמור וגם כדי להביא פירות, האם מותר.

ב] תוס' קנ: ד"ה ואין מחשיכין.

הקדמה להבנת המשך הסוגיא

ג] להבנת המושג "תחום שבת" ע"י ארחות שבת ח"ג עמ' קעב-קעג, בהקדמתו להלכות תחומין.
ד] להבנת המושג "המערב ברגליו" ע"י ארחות שבת ח"ג עמ' קעו סעיף קי.

הגמ' בעירובין

ה] גמ' עירובין לח: שורה 3 מלמטה "א"ל רבה בר רב חנין – לט. "חמרא אירכס ליה". וברש"י שם. [להבנת הגמ' שם נקדים רקע קצר: הגמ' מדברת על יו"ט שחל ביום שישי, (והאדם לא עשה עירוב תבשילין, כך שאסור לו להכין מיו"ט לשבת), והוא רוצה לערב ברגליו, כדי שיוכל בשבת לצאת מחוץ לתחום, והגמ' שם אומרת שרשאי ללכת בסוף יו"ט לסוף האלפיים אמה ולשהות שם כל הבין השמשות, ואין בזה משום "מכין", כיון שהולך בשתיקה ולא אומר כלום, ועל זה מקשה רבה בר רב חנין...].

ו] הטעם שאסור להחשיך על התחום ולסייר בשדהו

1] רש"י עירובין לט. ד"ה מוכחא. ורמב"ם הל' שבת פרק כד הלכה א-ב.
2] מגיד משנה שם בשם רמב"ן. [וצ"ע מדוע כתב שהרמב"ם מסכים להרמב"ן, והרי ברמב"ם כתוב כרש"י].

ז] האם האיסור להחשיך על התחום הוא רק כשזה ניכר או גם כשזה לא ניכר

1] ע"י מגן אברהם סי' שז ס"ק יג.
2] ביאור הלכה סי' שו סעיף א' ד"ה שמעיין.
ח] האם ניתן לתלות את מחלוקת הפוסקים הזו במחלוקת רש"י והרמב"ן מה טעם האיסור להחשיך.

להלכה

ט] ע"י ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף א-ז.
י] מה שכתב בסעיף א' "אם נראה כאדם המטייל בגינתו" יל"ע למי זה אמור להראות, האם לאחרים או לעצמו.

בס"ד, יום חמישי, י"ד סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקובות (26)

שבת קנ:

בענין לכרך פלוני אני הולך

א] גמ' שבת קנ: "א"ר יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר" – עד הנקודתיים [למיגזא ליה גלימא].

בחינה עצמית בפשט הגמרא

- 1] האם מותר לומר לחברו לכרך פלוני אני הולך למחר, ומדוע _____
- 2] מתי מותר להחשיך על התחום להביא פירות ומתי לא _____
- 3] האם מותר להחשיך על התחום כדי שבמוצ"ש יצא להביא למת ארון ותכריכים, ומדוע _____
- 4] האם מותר להחשיך על התחום כדי שבמוצ"ש יצא לחתוך תכריכים למת, ומדוע _____

האם ניתן ללמוד מדברי רב יהודה אמר שמואל שסיפור תכניות חול אסורים גם כשזה פטפט שאינו מקדם ואינו מביא תועלת

ב] ע"י תוס' ד"ה אבל מחשיך.
ג] ע"י רמב"ן ד"ה הא דאמר, [עד "והוינן עלה"].
ד] ע"י מגן אברהם סי' שז ס"ק י"א.
ה] למעיינים ע"י פרי מגדים סי' שז אשל אברהם ס"ק י"א שחולק על המגן אברהם וסובר שגם הרשב"א סובר כתוס'. אבל לכאוי ברמב"ן מפורש כהמגן אברהם.

להלכה בענין סיפור שאינו מועיל

ו] ע"י ברמ"א סי' שז סעיף ח', משנה ברורה ס"ק לו, ושער הציון ס"ק ל"ט.

השאלה המרכזית בסוגיא: מדוע מותר לומר כן על סמך הבורגנין, והרי כעת אין בורגנין

ז] ע"י ארחות שבת ח"ב עמ' שלח ד"ה ובעיקר ההיתר, שביאר הענין היטב.

האם היתר האמירה על סמך הבורגנים, מתבסס על אפשרות סבירה שישימו בורגנים, או גם על אפשרות דחוקה ורחוקה

[ח] ע"י שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן ה' [מובא במסגרת]

שו"ת רעק"א סי' ה'
ולזה נראה טעם אחר דגבי תחומין אמרינן הואיל אם יעשו בורגנים או מחיצת ב"א, = בני אדם = יהי' היתר לאורחים לבוא, וזהו שכיח יותר מחולי שיש בו סכנה, דהרי רשאי לומר לכרך פלוני אני הולך למחר כיון דיש לו היתר בשבת ע"י בורגנים, ולא אמרינן דשרי למימר כן בכל המלאכות כיון דיש לו היתר לעשות כן בשבת לחולה שיש בו סכנה, אלא על כרחך דבורגנים שכיח יותר, ויש לדחות דשרי רק מה שיש מציאות לעשות בשבת בלי מלאכת שבת משא"כ ההיתר לחולה דיש בו מלאכת שבת אלא דנדחית מפני החולה.

[ט] ע"י ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיף יב-טז ובהערות, כמה נידונים סביב חקירה זו.

[י] ע"י בספר מגילת ספר להג"ר אוריאל איזנטל שליט"א מו"ץ ברמות סי' עח. שים לב שהמחלוקות שלו עם הארחות שבת סובבות סביב חקירה זו

מגילת ספר סי' עח

ועיין כחת"ס ח"ר סי' צ"ז לענין נסיעה ברכבת כשהנהג נכרי ורוב הנוסעים נכרים וכתב שאין בזה צד איסור אלא משום איסור תחומין, ולפ"ז נראה שמותר גם לומר שיש ברכבת לכרך פלוני, והוא הדין לענין נסיעה באירון, וגם לענין הפלגה בספינה הרי יש אופן של היתר וכמבואר בס"י רמ"ח סעיף ג', וכל זה דלא כשש"כ בפכ"ט סנ"ט שאוסר לומר מחר אסע במכונית למקום פלוני. והנה גם לענין להחשיך בסוף התחום מותר כשמחשיך בשביל דבר שיש לו צד היתר כגון שמחשיך בשביל להביא פירות התלושים שיש היתר להביאם אם היה שם מחיצות וגם עצם ההליכה מחוץ לתחום היתה מותרת אם היה שם בורגנים, ולפ"ז היה נראה שמותר גם להמתין בתחנת האוטובוס בשביל לנסוע במוצאי שבת כיון שיש היתר אם יהיה שם נהג נכרי ורוב הנוסעים נכרים, אמנם נראה דכל זה רק במקום ששייך שיהיה מצב כזה אבל אם אינו מצוי שיהיה באותו אוטובוס שהוא ממתין לו רוב נכרים לא ברירא להתיר שהרי אין זה ממש בידו שיהיה באותו אוטובוס שהוא ממתין לו רוב נכרים ולא דמי לבורגנים ומחיצות שזה ממש בידו לעשות כן אם ירצה, וצ"ע בזה. שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 412הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	ד) מותר לומר לכרך פלוני אני הולך למחר וכן לומר לחבירו לך עמי לכרך פלוני למחר הואיל ויש צד היתר ע"י בורגנים וכל שיש צד היתר לעשותו היום יכול לומר לחבירו שיעשנו למחר, וכתבו המג"א והט"ז שאסור לומר אני רוכב למחר או שישע בקרון כיון שדבורו הוא דבר האסור בעצם ואין בזה שום עצה של היתר רק יאמר אני הולך למחר, והיה נראה שכל דבריהם בזמנם שהיו נוסעים בקרון שמונהג על ידי בהמה ולזה אין צד היתר דהרי הוא משתמש בבעלי שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 412הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה חיים, אבל בזמננו נראה שמותר לומר שישע במכונית לכרך פלוני שהרי יש צד היתר אם יהיה הנהג נכרי ורוב הנוסעים שם יהיו נכרים וכל האיסור בזה הוא רק משום תחומין ולזה הרי יש צד היתר ע"י בורגנים, שבת אייזנטל, אוריאל הלוי עמוד מס 412הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
---	---

בס"ד, יום ראשון, י"ז סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (27)

שבת קנ:
בענין הבדלה

[א] גמ' שבת קנ: "אבל מחשיכין ואע"ג דלא אבדיל" – "כלל אמר אבא שאול".

ב] בחינה עצמית בפשט הגמרא עפ"י רש"י הגמ' מקשה איך מותר לעשות מלאכה והרי לא עשה הבדלה. תירוץ 1 של הגמ' _____ תירוץ 2 של הגמ' _____ נפקא מינה לדינא בין 2 תירוצי הגמ' _____
--

מה הפשט "אמרינן המבדיל בין קודש לחול"

ג] עיי רשב"א ד"ה אמרינן המבדיל, שהביא מחלוקת רש"י והרי"ף.

שתי מהלכים בשיטת הרי"ף

ד] לכאוי צ"ב שיטת הרי"ף, דאם זה בשם ובכוס, אז מה החידוש כאן שהרי לכאוי זה הבדלה רגילה. ונאמרו שתי דרכים בדרכו של הרי"ף:

- 1] עיי רבינו חננאל [שורה 2 מלמטה] מ"ולא בא רב אשי למעט" עד "וכן הלכה". [להבנת דבריו, עיי גמ' פסחים קג: מ"פתח ואמר המבדיל" עד סוף העמוד].
- 2] עיי בפסקי הראב"ן (בקובץ מפרשים, אחרי ספר ההשלמה, לפני פסקי הראב"ן). דף קנג: בדפי הראב"ן, טור ראשון, מ"ואם אין לו הדס ונר" – "נר והדס לענין מלאכה".

ה] בחינה עצמית בשיטת הראשונים

מהי אמירת "המבדיל בין קודש לחול" המתירה במלאכה בשדה

לפי רש"י

לפי הרי"ף, לביאור רבינו חננאל

לפי הרי"ף, לביאור הראב"ן

להלכה, מהי ההבדלה המינימלית להתיר בעשיית מלאכה

- ו] עיי שו"ע סי' רצט סעיף י', ומשנה ברורה שם. כאיזו משלשת שיטות הראשונים נפסק להלכה?
- ז] עיי אור לציון ח"ב פרק כב סעיף יא.

ביאור הגרי"ז בעומק הבנת מחלוקת רש"י והרי"ף

ח] עיי בחידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות שבת [דף ה: מדפי הספר], הדפסנוהו בעמוד הבא.

ט] איך מותר להדליק את הנר להבדלה והרי אסור לעשות מלאכה קודם שיבדיל

- 1] עיי הגהות הרמ"ך על הרמב"ם הלכות שבת פכ"ט ה"ו.
- 2] עיי פסקי הראב"ן [במקום שצויין לעיל, מ"והא דנהגין וגם נהגו" עד "הפרו תורתך"].
- 3] למעיינים עיי גם עיי מגן אברהם סי' רצט ס"ק י"ז שהציע ביאור נוסף, עיינ בעיקר מ"והרב"י חלק" עד "להדליק נר להבדלה".

האם מותר ליסוע עם נהג שלא עשה הבדלה

- יא] עיי שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נט סעיף ח' ובהערות כז-כח, וכן פרק נח הערה לא.
- יב] עיי ציץ אליעזר ח"א סי' לד [הודפס מעבר לדף].

חידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הלכות שבת

רמב"ם הל' שבת פכ"ט הל"ה אסור לאדם לאכול או לשתות יין משקדש היום עד שיקדש וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל, עכ"ל. נראה מדברי הרמב"ם דגם איסורא דעשיית מלאכה כאיסורא דאכילה ושתיה וטעימה דעיקר איסורן משום חובת הבדלה הוא ומצות הבדלה דרמיא עליה היא האוסרתו בכל אלו, וא"כ אין לאיסור מלאכה זה ענין כלל עם קדושת היום ואיסור מלאכה של שבת, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשנתחייב בהבדלה הרי הוא אסור באכילה ושתיה ועשיית מלאכה עד שיבדיל.

...ולפי מה שכתבנו י"ל דשיטת הרי"ף היא כמו שכתבנו למעלה בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חובת הבדלה הוא כמו איסורא דאכילה ושתיה וחובת הבדלה דרמיא עליה היא האוסרתו בכל אלו, וזהו שהוכיח מהסוגיא דשבת דבחדא סגי גם לענין עיקר חובת הבדלה דאי לא הוה מיקיימא בה חובת הבדלה לא היה ניתר בעשיית מלאכה, ולא שייך כלל לומר דהויא הבדלה רק להתירו בעשיית מלאכה וכמשי"כ הרי"ן, כיון דליכא כלל דינא דהיתר מלאכה טעונה הבדלה דנימא דסגי על זה בהבדלה כל דהו, רק אדרבה עיקר האיסור משום חובת הבדלה הוא וכמשי"כ, ואם לא היתה הבדלה זו דין הבדלה בה בעיקר מצות הבדלה א"כ הרי אכתי הוא באיסור עשיית מלאכה, ומשו"ה מפרש להסוגיא דשבת דההבדלה היתה בשם ומלכות ועל הכוס באופן דהויא הבדלה גמורה, ונפיק בה ידי חובת הבדלה, ובע"כ מוכרח מזה דבהבדלה אחת סגי מעיקר הדין למיפק בה ידי חובת הבדלה.

אולם לפי שיטת יתר הפוסקים החולקים על הרי"ף וס"ל דהבדלה זו שהיו אומרים המבדיל בין קודש לחול לא היתה הבדלה גמורה לצאת בה ידי חובת הבדלה, רק כל עצמה הוא להתירו בעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה בכל דהו סגי לן כמשי"כ הרי"ן, הרי מבואר להדיא דסבירא להו דלאו משום חובת הבדלה הוא שנאסר בעשיית מלאכה רק הוא דין בפני עצמו מדיני שבת שאסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל, ועל זה סגי בהבדלה כל דהו אף שאין יוצאין בה כלל ידי חובת הבדלה, וז"ל פי' רש"י בפרק שואל שם [שבת קנ:]: המבדיל בין קודש

לחול להיכרא בעלמא ללוות את המלך עכ"ל, הרי מפורש בדבריו דעצם ההבדלה דין אחר לה שהיא רק להיכרא בעלמא וכו' ולא לקיומי בה מצות הבדלה כלל, ובע"כ דאיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומצות הבדלה הוא דין לחוד והבדלה זו עיקרה להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מצות הבדלה, וא"כ הרי בע"כ דהאיסור מלאכה הוא דין מדיני שבת דאף דקדושת היום כבר אזדא לה מ"מ אסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל.

סיכום מקוצר של דברי הגרי"ז

נחלקו רש"י והרי"ף בטעם איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה, שלרש"י הוא דין מדיני כבוד שבת שלא לעשות הבדלה עד שיבדיל, ולכן מועלת הבדלה כל שהיא להתיר במלאכה. אולם לשיטת הרי"ף, חיוב הבדלה הוא גורם לאיסור בעשיית מלאכה עד שיקיים את חיובו בהבדלה, ולכן פשוט שצריך דווקא הבדלה גמורה בשם ועל הכוס, אלא שאין צריך את כל נוסח הגמרא.

שו"ת ציץ אליעזר חלק י"א סי' לד

(ו) ובעצם יש לומר שביסודו של דבר זה מודים כו"ע שהאיסור של עשיית מלאכה הוא לא דין מדיני השבת, שזה כבר פג מאליו כאשר קדושת השבת פקעה, אלא הוא נובע מכח חיוב חובת - הבדלה המוטלת עליו דוגמת איסור אכילה קודם תפלה, ומה שנחלקו הוא רק בצורת חיוב ההבדלה שתיקנו בזה כדי שיותר בעשיית מלאכה, אם צריך שתהא ג"כ בשם ומלכות. או שמספיק לזה הבדלה כל דהו להיכרא בעלמא, וכמו"כ אם אסרו כעין דיני השבת באיסורי המלאכות או רק מלאכות של מעשה אומן.

(ז) לאור הבירור האמור נראה לי לחדש ולומר שאיסור עשיית המלאכה קודם אמירת המבדיל בין קודש לחול קיים ועומד כל עוד שיש בדעתו של האיש להבדיל, אבל בכגון נהגי - רשיעי שאנן עסקינן בהו שמחמת רשעותם אין בדעתם כלל להבדיל באיזה צורה שהיא. לגבי כגון אלה חזר האיסור למקורו שהוא מה שאינו מקיים חובת מצות ההבדלה, וליכא לגבי כאלה איסור עשיית מלאכה בהיות ואין בדעתם כלל להבדיל, והגע בעצמך, הנהי רשיעי שאינם מתפללים האם קיים ועומד לגבי דידהו איסור תמידי של איסור אכילה קודם תפלה ואסור לנו לסייע להם או להזמין לאכול? בודאי שלא, אלא בכגון אלה חל האיסור של אי התפלה אבל לא האיסור של איסור אכילה שזה חל על כאלה שבדעתם להתפלל, וא"כ ה"נ גם בנידוננו, על הנהי רשיעא שאין בדעתם כלל להבדיל לא חל האיסור של עשיית מלאכה במוצאי"ק הנובע מחובת אמירת הבדלה, אלא חל עליהו האיסור היסודי של אי עשיית הבדלה.

בס"ד, יום שני, י"ח סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (28)

שבת קנא.

בענין אדם שקיבל שבת אם מותר לו לזכרו לעשות מלאכה

[א] גמ' שבת קנ: "כלל אמר אבא שאול" – עד המשנה קנא. "מחשיכין על התחום".

מחלוקת ראשונים במי שקיבל שבת אם יכול לומר לישראל אחר לעשות מלאכה

[ב] עי' רשב"א ד"ה א"ר יהודה, בעיקר הדין שהביא בשם תוספות.

[ג] לכאוי צ"ל"ע ברשב"א, איך יתכן שהקלו באמירה לישראל יותר מבאמירה לעכו"ם.

[ד] ועי' ר"ן על הרי"ף [דף סד: מדפי הרי"ף, ד"ה ומדאמר"י הכא] שחלק על הרשב"א.

[ה] ועי' בית יוסף סי' רסג סעיף יז [עמ' נד] ד"ה כתב הר"ן, שהקשה על הר"ן.

[ו] ועי' ב"ח סי' רסג [עמ' נב בטוש"ע שלנו] ד"ה וב"י השיג, עד "ומיהו לפעדי"ן.

[ז] אולי אפשר ליישב קושית הב"ח עפ"י המובא בארחות שבת ח"ג עמ' קי סעיף כ' והערה נז בשם הלבוש.

להלכה בזה

[ח] שו"ע סי' רסג סעיף יז, ומשנ"ב ס"ק סד.

במוצאי שבת

[ט] עי' דרכי משה סי' רסג סק"ח [עמ' נד בטוש"ע שלנו], שלשת השורות הראשונות.

[י] עי' בט"ז סי' רסג סק"ג [עמ' 360 בטוש"ע שלנו] ד"ה ועתה נדון, שהביא דעת רמ"י, הכוונה ללבוש, החולק על הרמ"א [עד ונלע"ד].

[יא] עי' ב"ח סי' רסג [עמ' נג בטור שלנו] ד"ה והרב בהגהות ש"ע, שהביא ג"כ את הלבוש וחלק עליו. וצ"ל"ע להבין דעת הלבוש.

ברכי יוסף אורח חיים סימן תצו ס"ק ד

בן ח"ל שעומד בארץ ישראל, כתב מהריק"ש בהגהותיו ובתשובותיו כ"י סי' צ' דמותר לומר לבן ארץ ישראל שיעשה לו מלאכה ביום טוב שני. אבל הרב מהר"ר יעקב פאראג"י מהמה בתשובתיו כ"י סי' ע"י והרב מהר"ר יעקב מולכו בתשובותיו כ"י סי' ס"ה דחו דבריו והסכימו לאסור. ועמ"ש מורינו הרב זרע אברהם א"ח סי' ט'.

יד] ולכאוי' צ"ע בסברת הרבנים האוסרים, דכיון שנפסק בשו"ע בכניסת שבת וביציאתה להקל, מדוע בזה מחמירים.

אמירה לאשתו ולבנו לעשות מלאכה לאחר שהוא קיבל שבת
טו] עיי' בספר הלכות שבת בשבת ח"א עמ' קכו סעיף יב ובהערות שם.

בענין שביתת בנו, שביתת בהמתו, ואמירה לנכרי - בשינוי אופק
טז] עיי' ארחות שבת ח"ג עמ' תסא-תסב.

בס"ד, יום שלישי, י"ט סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (29)

שבת קנא.

בענין ע"כ שבת

מקור איסור שכר שבת

א] עיי' בבא מציעא נח. מ"השוכר את הפועל לשמור" עד "לפיכך אחריות שבת עליו". וברש"י שם.

טעם האיסור

ב] עיי' רש"י כתובות סד. ד"ה כשכר שבת.

ג] רמב"ם הל' שבת פרק כד ה"ח, עיי"ש היטב מה הטעם שאסור שכר שבת.

ד] עיי' משנה ברורה שו"ס"ק ט"ז שכתב כרש"י.

חקירה בגדר איסור שכר שבת

ה] יש לחקור האם האיסור הוא השכר שנוטל אח"כ, או שעצם העבודה אסורה כשזה תמורת שכר.

ו] נפקא-מינה: אם עבד תמורת שכר, ולבסוף בא לשאול האם מותר לו ליטול את השכר.

ז] עיי' ארחות שבת ח"ב עמ' שעט הערה קסג [מתחילת ההערה - עד הסוגריים].

ח] עיי' ארחות שבת ח"ב עמ' שסט הערה קלב.

ט] יש לדון האם זה תלוי בטעמים שכתבו רש"י והרמב"ם.

על מי האיסור על המעביד או על העובד או על שניהם

י] עיי' ארחות שבת ח"ב עמ' שסט סעיף פה ובהערה קלד.

יא] ולכאוי' צ"ב מאד, מדוע שהאיסור לא יהיה על המעביד.

יב] ואולי יש מקום להתווכח על הראיות של הארחות שבת, ולומר שהאיסור הוא גם על המעביד.

הגמרא בסוגין, וקושית רעק"א

יג] עיי' גמ' שבת קנא. "דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי".

יד] עיי' תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה, בשורה הראשונה מהרחבות: "ומשמע דסייר פירי לית בו איסורא דאפילו בשכר שרי כדאמרין שמור לי פירותי שבתחומך ואני אשמור פירותיך שבתחומי".

טו] עיי' חדושי רעק"א [בקובץ מפרשים עמ' צט] ד"ה דמותר לאדם.

תירוצים שנאמרו לקושיא זו:

טז] ע"י ארחות שבת ח"ב עמ' שעז הערה קנה בשם אור שמח.
יז] ע"י ארחות שבת ח"ב עמ' שעז הערה קנו, מ"ולכאורה היה מקום לבאר".
יח] נפקא-מינה בין שתי התירוצים נתבארה בארחות שבת הנ"ל שבאות הקודם.

בגדר היתר הבלעה

יט] יש לחקור האם היתר ההבלעה הוא שאינו משלם לו על שבת אלא על יום חול, או שמשלם לו על שבת אבל כיון שמשלם בכללות עם יום חול, היתירו. ע"י ארחות שבת ח"ב עמ' שסח הערה קל.

פרטי דין נחוצים לענין שכר שבת

כ] היתר הבלעה – ע"י ארחות שבת ח"ב פרק כב סעיפים פח-צא.
כא] היתר לדבר מצוה – ע"י ארחות שבת ח"ב פרק כב עמ' שעח-שפ.

למעיינים: מדוע מותר למכור חפצים בשבת ואסור להשתכר שכר שבת
[כב] ע"י ארחות שבת ח"ב עמ' שע סעיף פז ובהערה.

בס"ד, יום רביעי, כ' סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (30)

שבת קנא.

בענין שלא יזכיר סכום מעות

א] גמ' שבת קנא. "ומחשיכין לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת" – עד המשנה.

בהבנת שיטות תנא קמא ור' יוסי בר' יהודה – כמה דרכים בראשונים

שיטת רש"י והריטב"א

ב] ע"י רש"י ד"ה סכום מקח. וריטב"א חדשים ד"ה ובלבד.

שיטת הרמב"ם לפי ביאורו של המגיד משנה

ג] ע"י רמב"ם ה"ל שבת פרק כד הלכה ה', מ"ומחשיכין" עד "סכום מקח". ולכאוי הרמב"ם תמוה שהביא גם את תנא קמא וגם את ר' יוסי בר' יהודה.

ד] וע"י מגיד משנה [ד"ה ואומר לו] שכתב ב' פירושים ברמב"ם. [ולכאוי יש מקום לדון בכמה מדבריו].
ה] ויל"ע לפי פירושו השני, מה הדין אם הגבלת הסכום נחוצה לצורך המצוה כגון שאספו סכום מסוים למצוה זו ואם יזבזב הכל על פריט אחד לא יוכלו לקנות שאר הפריטים.

שיטת הרמב"ם לפי ביאורו של הר"ן

ו] ע"י בר"ן [על הרי"ף, דף סד: מדפי הרי"ף, ד"ה סכום מקח], שביאר דעת הרמב"ם באופן אחר. וע"י משנה ברורה סי' שו ס"ק יג שביאר הטעם. ויל"ע מה יסבור בגוונא שחשבון זה נחוץ לצורך מצוה.

סיכום שיטות הראשונים

ז] סכום לעצמך את ג' שיטות הראשונים: א] רש"י והריטב"א. ב] הרמב"ם לפי המגיד משנה. ג] הרמב"ם לפי הר"ן.

להלכה בזה

ח] ע"י שו"ע סי' שו סעיף ג', וברמ"א, ובמשנ"ב סעיף יב-יג. שים לב שבשו"ע ורמ"א כלולים כמעט כל שיטות הראשונים שהזכרנו. עיין בדבריהם ובדוק מאיזה ראשונים לקחו כל פרט.

הערה

ט] ע"י משנה ברורה סי' שו ס"ק יד, שביאר הטעם דאסור להזכיר סכום מקח משום דהוי מקח וממכר ממש. ולכאוי צע"ג שהרי למדנו בדף קנ. פוסקין צדקה לעניים בשבת ומחשבין חשבונות של מצוה, אף שזה דרך מו"מ ממש.

י] וע"י בספר מטה יהודה לרבי יהודה עייאש, שו"ע או"ח סי' שו סק"ג [מובא במסגרת]

ספר מטה יהודה לרבי יהודה עייאש, שו"ע או"ח סי' שו סק"ג

ודע דהאי פסיקת צדקה פשיטא דהיא כקציצת דמים שאומר גרוש'ש א' לצדקה ואינו דומה זה להא דבסמוך דלשכור לו אחד ללמד בנו תורה או אומנות דאסור להזכיר לו סכום מקח דהתם כיון דאיכא תובע כנגדו דמי השכירות הוא כעין מו"מ דהא שכר פעולתו הוא נוטל משא"כ בכל פסיקת צדקה לעניים אפילו לעני ידוע אין כאן חביעת שום שכר פעולה, ולכך נראה פשוט דהעולה ל"ס"ת ונודר כך וכך לבה"כ לצורך שמן למאור או שמתנדב לחזן לכבוד התורה כך וכך אין בזה בית מיחוש והוי כעין פסיקת צדקה לעניים דמותר וכמ"ש מור"ם ז"ל בהגה דהמנהג להקל ואינו יודע טעם נכון להאוסרין שהביא ההגה ואין לנו לערער על המנהג דמנהגם של ישראל תורה היא. א עייאש, יהודה בן יצחק עמוד מס 258 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יא] לאור דבריו יש לעיין איך מותר למכור מצוות בבית הכנסת בשבת, הרי לכאוי שם יש תובע על הדבר שקנה. יב] ועיי שו"ע סי' שו סעיף ו', רמ"א, ומשנה ברורה ס"ק לג מ"ובענין הכרזת" עד "אין למחות בידן".

בס"ד, יום חמישי, כ"א סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (31)

שבת קנא.

בענין ספק מעשה שבת של גוי

הקדמה לסוגיתנו

ישנם שני דינים בשבת הנוגעים לגוי:

1 - "אמירה לנכרי", דהיינו שאסור להגיד לגוי לעשות מלאכה בשבת [גמ' שבת קנ.].

2 - "הנאה ממלאכת נכרי", דהיינו גם אם היהודי לא אמר לגוי כלום, אך הגוי עשה מלאכה בשבת עבור ישראל, למשל הדליק אור עבור יהודי, אסור ליהודי ליהנות מאותה מלאכה בשבת [משנה שבת קנא]. שים לב: למרות שלא נעשה כאן שום איסור, כי היהודי לא אמר לו לעשות, והגוי עצמו הרי לא צריך לשמור שבת. טעם האיסור, שמא יתרגל היהודי שהגוי עושה מלאכות עבורו, ויבא מתוך זה לומר לגוי לעשות עבורו מלאכה [תוס' ביצה כד: ד"ה לערב]. גם לאחר שיצאה השבת עדיין אסור ליהודי ליהנות ממלאכת הגוי עד שיעבור זמן "בכדי שיעשו", היינו שיעור זמן שיכלו לעשות מלאכה זו לאחר השבת, כדי שלא יהנה מהעובדה שזה נעשה בשבת [גמ' שבת קנא]. אם הגוי עשה את המלאכה עבור עצמו, מותר ליהודי ליהנות מאותה מלאכה, [משנה שבת קכב., רצוי לראות בפנים].¹

הנושא שעליו נעמוד בסוגיתנו – "ספק מעשה שבת של גוי". הגמרא תביא שתי סוגי ספקות:

- 1 - גוי עשה מעשה שמיועד בודאי עבור יהודי, אבל ספק אם זה מלאכה או לא.
- 2 - גוי עשה מעשה שהוא בודאי מלאכה, אבל ספק אם התכוון עבור יהודים או גוים.

א] שבת קנא. מהמשנה [הראשונה] עד המשנה [השניה], רש"י, ותוס' ד"ה א"כ.

במחלוקת רב ושמואל

ב] עי' רש"י ד"ה רב אמר, ורש"י ד"ה ושמואל אמר.

ג] לכאוי צ"ב סברת רב שמחמיר, והרי כלל נקוט בידינו "ספק דרבנן לקולא".

ד] ועיי משנה ברורה סי' שכה ס"ק מז. להבנת המושג "דבר שיש לו מתירין", עיי שו"ע יו"ד סי' קב סעיף א', ובט"ז שם ס"ק ג'.
ה] מעתה צריך ביאור מהי סברת שמואל שמיכל.

ו] ועיי שער הציון סי' שכה ס"ק לה.

להלכה במחלוקת רב ושמואל

ז] שו"ע סי' שכה סעיף ז, ומשנה ברורה ס"ק לג [מ"ולדינא כתב"].

ח] יל"ע מה הדין בספק, באופן ש"אין לו מתירין", כגון שמגיע במוצ"ש אוטובוס נהוג ע"י גוי, והנוסעים יהודים, והאדם מסופק אם ט] האוטובוס יצא בשבת או במוצ"ש, אבל "אין לו מתירין" כי לא יהיה אוטובוס אחר, האם יהיה מותר.

הגירסא הנכונה בסוגיין

י] עיי בהגהות הגר"א ס"ק ב', ורש"י ד"ה רוחץ, בלישנא אחרינא.

מרחץ בעיר של גוים ויהודים, מדוע הולכים אחר הרוב

יא] לכאוי צ"ב מדוע אם רוב גוים מותר, הרי סוף סוף המלאכה נעשתה גם עבור ישראל. ועיי גמ' קכב. מ"תא שמע עיר" עד "אדעתא דרובא מחממי". ורש"י שם ד"ה אדעתא.

מדוע מחצה על מחצה אסור

¹ לציורים מעשיים הממחישים את דיני הנאה ממלאכת גוי – עיי ארחות שבת ח"ב עמ' תלג סעיף י (במהדורה ראשונה - סעיף כד). עמ' תמט סעיף לו (במהדורה ראשונה - סעיף נ). עמ' תנ סעיף לז-לח (במהדורה ראשונה (סעיף נא-נב). עמ' תנח סעיף מה-מו (במהדורה ראשונה - סעיף נט-ס).

יב] לכאוי צ״ב מדוע מחצה על מחצה אסור, והרי חצי מהמלאכה נעשתה עבור גוים, והרי זו סיבה להקל.

1 - עיי רש״י קכב: ד״ה אדעתא דרובא.

2 - עיי רא״ש פרק ששה עשר סי׳ יד [עמ׳ קעו] עד ״אדעתא דרוב קמחממי״, ורש״י קנא. ד״ה רוחץ בה, בשורה הראשונה של הרחבות.

יג] עיי משנה ברורה סי׳ רעו ס״ק טז, שהביא ב׳ הדעות.

יד] האם יש נפקא-מינה בין ב׳ הטעמים.

באופן שרוב הציבור ישראל אך יש הוכחה שהדליק לצורך נכרים

טו] עיי גמ׳ שבת קכב: מ״שמואל איקלע״ עד סוף הפרק. וברש״י.

טז] עיי שו״ע סי׳ רעו סעיף ב׳ [א״צ לראות הרמ״א], ומשנ״ב ס״ק יז.

אם רוב הציבור נכרים אך יש הוכחה שהדליק לצורך ישראל

יז] עיי שו״ע סי׳ שכה סעיף יב ומשנ״ב ס״ק סט-ע.

בס״ד, יום שני, כ״ה סיון תש״ע – ישיבת ברכת חיים

ברא׳י מקובות (33)

שַׁבַּת קָנָא. – קָנָא:

בְּעֵינֵי נְגִיעָה בְּמוֹקְצָה

א] שבת קנא. במשנה [השניה] עד שבת קנא: במשנה.

הזזת חלק מחפץ מוקצה

ב] עיי תוס׳ רי״ד [בקובץ מפרשים] ד״ה ובלבד שלא.

ג] עיי ר״ן על הרי״ף, דף סה. מדפי הרי״ף, ד״ה מתני׳ ובלבד שלא יזיז [עד וא״ת והא תניא].

ד] מה נקודת החידוש בתוס׳ רי״ד, ומה נקודת החידוש בר״ן.

ה] עיי רש״י ד״ה שלא יזיז, האם זה מתאים לר״ן או לתוס׳ רי״ד או שזה שיטה שלישית.

ו] להלכה עיי שו״ע סי׳ שח סעיף מב. לאיזה מהראשונים זה מתאים.

נגיעה במוקצה מבלי להזיזו

מחלוקת המגיד משנה והתרומת הדשן

ז] עיי ראב״ד על הרמב״ם הלכות שבת פכ״ה הכ״ג בשם הירושלמי.

ח] ונאמרו בירושלמי ב׳ ביאורים:

1 - עיי מגיד משנה על הרמב״ם שם [מ״ובהשגות אמר אברהם״], וביאור דבריו במחצית השקל סי׳ שי ס״ק ג׳.

2 - עיי בית יוסף סי׳ שי [עמ׳ קסד] ד״ה ומ״ש רבינו ובלבד, בשם התרומת הדשן.

ט] ועיי אליה רבה [בסוף הטוש״ע] סימן שי [עמ׳ לז] ס״ק ו׳, שהקשה על התרומת הדשן מסוגיתנו.

י] עיי בספר משמרת מועד להג״ר משה מרדכי קארפ שליט״א, שתירץ את התרומת הדשן [מובא מעבר לדף].

להלכה בזה

יא] שים לב שיש נפקא-מינה רבה להלכה בין המגיד משנה לתרומת הדשן.

יב] למעשה - עיי משנה ברורה סי׳ שי ס״ק כב.

האם מותר לגעת במוקצה באופן של לחיצה

יג] יש לעיין האם מותר לגעת במוקצה באופן שלוחץ על בשר המוקצה והוא מתמעך מעט במקומו אך לא זו לשום מקום.

יד] עיי בספר ברכת אברהם שבת קכח: [מובא מעבר לדף].

טו] יוצא שדין זה שנוי במחלוקת המשנ״ב והברכת אברהם. ולכאוי צ״ע מה יענה המשנ״ב לראיה מסוגיתנו דסכין את המת.

[טז] למעיינים: לכאוי המשנ״ב יכל לתרץ שהיתר לסוך את המת הוא היתר מיוחד מפני כבוד המת. אבל צ״ע א] עיי משנ״ב סי׳ שיא ס״ק כא. ב] עיי היטב בהכרעת המשנה ברורה שהובא לעיל אות יב].

האם מותר להשען על מכונית

יז] עיי שו״ע סי׳ שח סעיף כ׳ ומשנה ברורה ס״ק פב.

יח] עיי חזון איש על המשנה ברורה שם, מובא בחלק ממהדורות המשנה ברורה בסוף הספר.

**משמרת מועד להג"ר משה מרדכי קארפ שליט"א בסוגיתנו
בא לתרץ את קושית האליה רבה על התרומת הדשן**

והנה הרמז"ס בפכ"ו ה"כ כ': "אע"פ שאסור לטלטל את המזבח בשבת סבין ומדיחין אותו ובלבד שלא יחזו בו אבר"ע כ"ל. ו"ע לשונו דאיימא דאין כלל אסור בנגיעה במוקצה מהו ש"כ" "אע"פ שאסור לטלטל סבין אותו", דפשוט הוא ולאו דוקא במז אלא בכל מוקצה מותר לנגוע בו ול"ג שמה יטלטל. והול"ל רק עיקר הדין דסבין ומדיחין אותו, וכן לישנא דמתני' ומטילין אותו על החול "בשביל שימחין" משמע דדוקא כדי שימחין ולא יסריח שרי ולא בסתם, מיהו צוה י"ל דלכ"ע הו"ק טלטול ואפ"ה הותר משום בזיון המזבח. שבת ג קארפ, משה מרדכי עמוד מס 477הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	וצטור ס' שי"ל כ': "שאין מחללין את השבת לצורך המזבח ואפי' באיסור דרבנן אבל התירו לסוכו ולהדיחו ולשומטו מעל הכר וצלצד שלא יחזו בו לא יד ולא רגל", עכ"ל. ו"ע מהו ש"כ" "אבל התירו לסוכו", אטו היתרא יש כאן הא מדינא הוא דאין כאן אלא נגיעה דשריא במוקצה, וכן מהו ש"כ" הטור בסמוך להא דאין מחללין את השבת לצורך מזבח אף דרבנן אבל צוה התירו. ויהיירוי שבת ג קארפ, משה מרדכי עמוד מס 477הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	שבת ג קארפ, משה מרדכי עמוד מס 477הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
--	--	---

ברכת אברהם להג"ר אברהם ארלנגר שליט"א, שבת קכח:

להבנת דבריו, ע"י במשנה [הראשונה] שבת קכח: וברש"י שם.	ד) שוב ראיתי בציאור הלכה (ש"צ י"א) על מש"כ בשו"ע, מי שנחלכלכה ידו בטיט, מקנחה בזנב הסוס וזונב הפרה וכו', וכחז צצה"ל (ד"ה מקנחה) כחז בספר תו"ש דהיינו שאינם מחוצרים צצהמה, דאל"כ הא קי"ל דאסור לטלטל צעלי חיים אפילו מקנחו, עכ"ד. ולענ"ד יש לעיין צזה, שלא כחז זה צשום פוסק, וגם לשון התוספתא אינו מיושב כ"כ, דשם נזכר ג"כ צונב שועל או צשער שועל, ואי שבת ב ארלנגר, אברהם בן שמשון רפאל עמוד מס 324הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
---	---

בענין תרנגולת שברחה דוחין אותה ומדדין עגלין

1234567

א) תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שמכנסת. ופרש"י צידים. ולכאורה ז"ע, הא הוה טלטול מוקצה דבעלי חיים מוקצין הן. והר"ן הקשה כן על מדדין, ומירך שהמירו משום נער בעלי חיים, והתנה שדוקא אם הן צריכין לכך. וצרישא דדוחין לא הקשה ולא התנה. וז"צ.

ואשר נראה להוכיח מזה, דענין דוחין אינו טלטול מוקצה, דכל מה שנחשב טלטול הוא משום שבמדדין מוזי אותם ממקומם, אבל דוחין אינו אלא ענין כמכה קצת על גופם כדי שילכו, אבל אין הוא דוחפם ממקומם. ועל זה אין ראיה ממת, שמשם הוכיח הר"ן שגם טלטול של מקצתו הוה טלטול, שכן צמת מטלטל מקצת הגוף ממקומו, משא"כ בדוחין שאין מוזזם אלא דוחף קצת על הגוף כדי שילכו מעצמם. ודוק.

ב) אמנם צמשי"צ (ש"ח ס"ק קנ"ב) כתב דההיתר משום שלא יבא לידי הפסד ממון, אבל בלא הפסד ממון, אפילו הדחיה אינה נכון, כיון שאינה צריכה. כ"כ בשם צ"ח וא"ר. ומשמע מזה דשפיר יש איסור בדחיה ג"כ, רק שהמירו משום הפסד ממון. וכן נראה מלשון המשנה שאמרו תרנגולת שברחה, ומשמע שזה כדי למנוע הצריחה. לפ"ז יתכן שלמנוע צריחה מותר גם טלטול באופן שאין לחוש שיבא לידי איסור הוצאה, או מריטת נזות כרמז"ס. ומ"מ מדברי הר"ן נראה משמעות שבדוחין לא הקשה, ומשמע דל"ה טלטול. וז"ע בזה.

שבת ב ארלנגר, אברהם בן שמשון רפאל עמוד מס 324 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אמרת דגם זנב מיירי במלוש, א"כ הכל חדא מילתא היא, ומה שהקשה משום איסור טלטול, אפשר דלא אסרו רק גופן דבעלי חיים, ולא בשערן שהוא מחובר להן, דלא חשיב כגופן בזה, וז"ע. עכ"ל.

א"ר חסדיו

והחילוק בזה נראה דחוק, למה יחלקו במוקצה דבע"ח בין גופן לשערן, הא מחוברין הן, והם חלק מגופם, ואם נדון אותם בפני"ע, הא שערות ג"כ ראויין להיות מוקצין כעצם ואזנים, וזה קשה גם על מו"ש, שכתב דבחלושין מיירי, ולמה אינם מוקצין, אלא דל"ל דגם ייחדן לזה, וכל זה דחוק מאד. וז"ע.

ולפי משנ"ת הדברים נהירין ולק"מ, דכיון דאין מוזי הבהמה כלל ממקומה, גם אם מתקנת בשערה, הרי לא טלטל את הבהמה, ואין השער דבר בפני"ע ולכן לא עבר כלל על טלטול מוקצה. ודוק היטב.

ה) ובראה דהדברים נראים גם מגוף המשנה שמשם הקשה הר"ן והוכיח דטלטול במקצת שמייה טלטול. והוא מתני' דלקמן (קנ"א ע"א) עושין כל צרכי המת סבין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר. וז"ע, כיון דאסור להזיז אבר משום מוקצה, כיצד סבין, הלא ג"כ מוזי העור, ובשלמא מדיחין י"ל ששופך עליו מים, אבל סיכה הוה מעשה צידים שממשמש צידיו בגוף. ומוכת דאין זה בכלל טלטול. וע' צמשי"צ (ש"ח סק"כ) שכתב על הדחה וסיכה, והטעם בכל זה שהמירו, דזהו לאו בכלל טלטול אלא נגיעה בעלמא, כיון שאין מוזי אבר. עכ"ל. ונראה שהן הן הדברים שביארנו, שהרי צודאי מוזי עור המת ולא רק נוגע בו, אלא שכיון שאינו מוזזו ממקומו, ונשאר שוכב באותו מקום, זה נחשב כנגיעה ולא טלטול.

שבת ב ארלנגר, אברהם בן שמשון רפאל עמוד מס 324 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בס"ד, יום שלישי, כ"ו סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

בראי מקובות (34)

שיבת קנא:

בענין אין בעצמין את הבית

א) שבת קנא: מתניתין אין מעצמין – והן מתעצמין מאליהן. ורש"י.

מדוע נוהגים לעצם עיני המת [ביום חול] לאחר יציאת הנפש

ב) עי' רמב"ם הלכות אבל פרק ד' הלכה א' שמנהג כל ישראל לעצום עיני המת, ולא מבואר הטעם.

ג) ועי' בספר הזהר הקדוש פרשת ויחי [מובא מעבר לדף].

מדוע המעצים עיני המת לפני יציאת הנפש הרי זה שופך דמים

ד) עי' במשל שמובא בגמרא לגבי נר, וברש"י ד"ה שופך דמים.

ה) ועי' במסכת שמחות [נדפס בסוף גמ' עבודה זרה], עמ' מד, פרק א' הלכה ד'.

ו) המילה "עם" יציאת, פירושה "לפני" כמו שאמרו "שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשיכה".

העצמת עינים בשבת

ז) מדוע אסור להעצים עינים בשבת, עי' רש"י ד"ה אין מעצמין.

ח) ועי' משנה ברורה סי' שיא ס"ק כב.

ט) ועי' תוספתא שבת פרק יח ה"א.

י) ולכאור"ק מדוע המשנ"ב לא נתן עצה זו לאנשים הרוצים להעצים עיני המת בשבת, וצ"ע.

המעצים עיני המת לפני יציאת הנפש - האם זה ממש רציחה

יא] כתוב במשנה והמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים. ויל"ע האם זה ממש רציחה או לא.
יב] עיי' סנהדרין עח. אמר רבא הכל מודים בהורג את הטרופה שהוא פטור, בגוסס בידי שמים שהוא חייב, ורש"י.
ונפסק להלכה ברמב"ם הלכות רוצח פרק ב' הלכה ז'.
יג] ועיי' במסכת שמחות [הנ"ל] שכתוב "כאילו" שומט נשמתו, וכן בחידושי הר"ן [בקובץ מפרשים] בסוגיתנו
[ד"ה ולא בחול]. וצ"ע מדוע זה "כאילו" ולא רוצח ממש.

יד] נפקא-מינות (לכאורה) אם זה ממש רציחה או לא

נפקא-מינה 1] מי שהעצים עיני הגוסס והוא מת מיד, האם חייב מיתה. עיי' ספר יראים סי' קעה שחייב מיתה, עיי' שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצה, שאינו חייב מיתה.
נפקא-מינה 2] עיי' חידושי רעק"א על השו"ע יו"ד סי' שלט סעיף א' ד"ה וכל המעמץ.
נפקא-מינה 3] עיי' שו"ת שבט הלוי חלק ט' סי' רמה [מובא מעבר לדף].
נפקא-מינה 4] מעשה שהיה ברופא ששאל את הג"ר יצחק זילברשטיין, שהוא היה אצל חולה גוסס שסבל יסורים קשים, ובא הרופא להזריק לו תרופת הרגעה ותוך כדי שהזריק נפטר החולה, ושאל הרופא אם צריך לעשות תשובה כדין רוצח.

קושיות ממקומות שמצאנו שמותר לקרב המיתה

טו] עיי' גמ' סוטה מו: תניא היא לוז – והן מתים. וצ"ע איך זה מותר.
טז] ועיי' ילקוט שמעוני פרשת עקב רמז תתעא, מעשה באשה אחת שהזקינה וכו'. וצ"ע איך זה מותר.
יז] עיי' רמ"א סי' שלט סעיף א'. וצריך להבין בסברא מדוע מותר להסיר המונע.
יח] עיי' גמ' עבודה זרה יח. במעשה דרבי חנינא בן תרדיון שביקש מהקלצנטירי להסיר הספוגין של צמר.

גדר ההזזה האסורה

יח] עיי' בט"ז יו"ד סי' שלט ס"ק ב'.
יט] עיי' נקודות הכסף [לבעל הש"ך] שם ד"ה אלא דקשה לי.
כ] בשו"ע יו"ד שלט א' "והמעמץ עיניו" ולא מוזכר איסור נגיעה. ובש"ך שלט ס"ק ה' בשם מסכת שמחות מוזכר הנגיעה.
כא] עיי' בתשובת שבט הלוי הנ"ל לגבי הסעת החולה במיטה מבלי שגופו זו

ספר הזהר הקדוש פרשת ויחי מתורגם ע"י ספר הסולם

שמה) ועוד דהרוא נפש וכו': ועוד שהנפש קרובה לנגדו בבית, ואם ישאר ו (מקץ - ויחי) אשלג, יהודה ליב הלוי עמוד מס 233הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה העין פתוח. והמראה האחרת של הס"א. תשרה על עיניו. הנה בכל מה שיסתכל יקולל. וכיון שהנפש שלו לנגדו נמצא שיסתכל בנפש ותקולל. ואין זה כבוד לעין. וכל שכן לקרובי המת, וכל שכן למת עצמו שאין כבודו להסתכל במה שאינו צריך להסתכל, ולהשרות על עיניו דבר אחר, דהיינו הס"א. לזה נחכסה בעפר. וכבר העירו החברים על הדין שדין את המת בקבר, מה הוא. ואין כאן המקום לדבר בו. וכבוד הוא שתסתום העין מכל, על ידי בנו שעוזב בעולם. ו (מקץ - ויחי) אשלג, יהודה ליב הלוי עמוד מס 233הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה	בשעה שהאדם יוצא מן העולם. הנפש שלו חבויה עמו, ומסתר שיוצאת מגוף. עיניו של ו (מקץ - ויחי) אשלג, יהודה ליב הלוי עמוד מס 232הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו, כי לא יראני האדם וחי. בחייהם אינם רואים אבל במיתתם רואים. שמד) ועיניו פקיון וכו': ועיניו פקוחים מאותה המראה שראה, ואלו העומדים עליו, צריכים לשים יד על עיניו ולסתום עיניו, מטעם שהוא שלמדנו בסוד של מנהגי העולם. שבשעה שנשארו עיניו פקוחים מאותה מראה היקרה, אם זכה לבן. הבן קודם, לשום ידו על עיניו ולסתום אותן. כמ"ש, ויוסף ישית ידו על עיניו. משום שמראה אחרת שאינו קרושה מודמנת לנגדו, והעין שראה עתה מראה קרושה עליונה, לא יסתכל במראה יתאחרת. ו (מקץ - ויחי) אשלג, יהודה ליב הלוי עמוד מס 233הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה
--	---

שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן רמה

ב"ה, אסרו חג שבועות תשנ"ד לפ"ק.
כבוד ידידינו המפואר הרב הגאון השלם בתו"י בן גדולים כש"ת מוה"ר שמחה בונם לייזרזון שליט"א בעיה"ק ירושלים ת"ו.
אחדשה"ט וש"ת באהבה.

אשר הציע לפני עני, שנשאל מרופאים שומרי המצות, שמעשים בכל יום כאשר בחדר מיון של ביי"ח נמצאים חולים שהם נוטים למות במצב של גסיסה, אשר הדין במשנתנו שבת קני"א ע"א, וברמב"ם פ"ד ה"ה מאבל, וביו"ד סי' שליט"א דהנוגע בו ומזינו

הי"ז שופך דמים, ומיטתו מוטלת במקום אשר קשה להעביר דרך של זה חולה אחר, שצריכים לקרבו למכונה או להעלותו למחלקה, והמצב הוא שאם לא נזיז את מיטתו של הגוסס לפעמים נמנע הצלה ודאית של אחר וכו' והמקרים שכיחים אחרי תאונה ר"ל וישנם הרבה נפגעים, וכבודו נו"נ בזה בדרכי ההלכה אך בכ"ז לא נגע לעצם ההכרעה עם כל מקומות שצין במכתבו, ואני בתומי אלך בקיצור שורש ההלכה.

הנה בכל מה ששנינו ונפסק להלכה דאסור לנגוע בגוסס ולהזיז בו, נשנה כשנוגעים בגוף הגוסס כמו אין **מעצמין** עם יציאת נפש או אם יצא אחד מאבריו מהמטה וכדומה, לא כן כנ"ד אם לא נוגעים בגופו אלא הוא מוטל במטה, ואם המציאות כך שאפשר להעבירו למקום אחר בלי לנענע אותו כלל אולי יש מקום דלא חל איסור זה, אלא דמשמעות דברי הב"ח יו"ד סוס"י של"ט דגם כה"ג אסור וכמדומני דכך רגיל בהלכה, והיינו מטעם שכמעט בלתי אפשרי בלי לנענעו, ובודאי הוא בכלל איסור זה.

איברא בנ"ד לענ"ד יש מקום להתיר והוא ע"פ ששנינו ביומא פ"ה ע"א ת"ר עד היכן הוא בודק וכו' בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים מעשה הי' וכו'.

והרי זה ברור דמאי דתנא מצא עליונים מתים ואעפ"כ יפקח היינו דקס"ד מדהא מתו כולם מתו, אבל אם מצא עליונים גוססים פשיטא ופשיטא דיכול לפקח ולהזיז אותם דילמא יש תחתיהם חיים שעדין לא הגיעו לגסיסה, אעפ"י שברייטא מדברת במונחים זה על זה כמש"כ במאירי שם, והרי הדברים ק"ו ומה התם שודאי גוסס לפנינו, וספק רחוק אם ימצא חיים עדין הותר לפקח ולהזיז מכ"ש בנדון שלפנינו דודאי איכא חי עדין שצריך לעזרה, שחיוב לעשות הכל כדי להגיע אליו, ולומר דברייטא מתו דוקא נקטה, אבל אם נמצא לא מת רק גוסס אסור באמת להזיז הוא נגד משמעות ההלכה ועוד דא"כ חסר יסוד גדול בברייטא דדוקא מצא עליונים מתים, או מצא עליונים חיים גמורים לא כשמצא העליונים חיים בדרגת גוסס, ולקבוע דברייטא וההלכה איירי דוקא באופן שלא צריך להזיז העליון ג"כ רחוק מן האמת, לכן יראה בעניי דצריך לעשות כל טצדקי שלא לנענע אותו ע"י העברת המטה, ואז אם הוא כדי להגיע למסוכנים שחיהם עדין ניתן להצלה אם יש מי שמתיר מטינא שיבא מכשורא.

וכדי שיהי' דברינו מובנים יותר אומר כי אלו הי' זה הדין דהנוגע בגוסס כשופך דמים ודאות גמורה ר"ל דודאי מקרב מיתתו ואז היינו נפלינן ברבנותא בענין דחית חיי שעה מפני חיי עולם, ורבות מדובר בו, ועיין מש"כ בעניי בשבט הלוי ח"ו סי' רמ"ב איזה צדדים בזה, אבל פשוט בעיני דחז"ל החמירו (מה"ת) לנגוע בגוסס מפני חשש של מקרב מיתתו דדבר פשוט וידוע במציאות שגם אם מזיזים אותו אין הכרח עכ"פ שבודאי מקרב מיתתו ופשוט אם התרו באחד שלא יזיז בגוסס אבר ואחר שעה מת הגוסס אי אפשר להרוג את המזיז כרוצח דמי יאמר דבאמת מזה יצאה נשמתו, ונוסף לזה דכידוע מבעלי מקצוע דהרבה ספיקות ישנם עוד מתי מתחיל הגסיסה באמת, עכ"פ בנדון כזה דע"י העברת גוסס במטתו בזהירות רבה שיש עדין ספק רחוק אם יכול להשפיע לקרב מיתתו ועי"ז יכולים להציל את מי שאפשר להציל בודאי, יראה לפום ריהטא שדע"ת מחייב להציל את השני בדרך הנ"ל. הרני דוש"ת באהבה, מצפה לרחמי ה'.

בס"ד, יום רביעי, כ"ז סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (35)

שבת קנא:

בענין פיקוח נפש דוחה שבת

המקורות שפיקוח נפש דוחה שבת

[א] שבת קנא: תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי – כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.

[ב] עי' גמ' יומא פה. וכבר היה ר' ישמעאל ורבי עקיבא – פה: בר מדשמואל דלית ליה פירכא.

[ג] לכאורה קשה, דמסוגיתנו ומהגמ' ביומא משמע שיש דין מיוחד ש"פיקוח נפש דוחה שבת", והלא בגמ' בסנהדרין עד. כל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מעי"ז ג"ע ושפ"ד, ופירש רש"י ד"ה יעבור, וחי בהם ולא שימות בהם, עכ"ד. וא"כ לכאוי' מדוע צריך דרשות מיוחדות לענין שבת. וצ"ע.

הכרעת הביאור הלכה דהטעם הוא משום "וחי בהם" ולא משום "חלל עליו שבת אחת".

[ד] עי' שו"ע סי' שכט סעיף ד' וביאור הלכה שם ד"ה אלא לפי שעה [עד "ודבריו תמוהים מאד"].

[ה] ולכאוי' כדברי הביאור הלכה מוכח מן הגמרא ביומא, שנראה מלשון מסקנת הגמ' שאכן לומדים מ"וחי בהם".

[ו] ולכאוי' יל"ע, מדוע הגמרא אצלנו הביאה את הטעם של "חלל עליו שבת אחת" אם הוא לא להלכה.

ראיות [לכאורה] שנוקטים להלכה את הטעם של "חלל עליו שבת אחת" [ולכאוי' סותר לביאור הלכה]

[ז] עי' ר"ן על הרי"ף יומא ג: מדפי הרי"ף ד"ה וכתוב, [עד "מחללין כדעת בעל הלכות ז"ל].

[ח] עי' שו"ע סי' שו סעיף יד, ומשנה ברורה ס"ק נז בשם המגן אברהם.

[ט] למעיינים: בספר חלקת יואב [מהד"ת סי' ח] הביא את הש"ך יו"ד סי' רסו ס"ק יח, דגר שמל ולא טבל מחללין עליו את השבת, וקשה הרי כל עוד לא טבל הוא גוי לכל דבר, ותיירץ החלקת יואב שעדיין שייך עליו הטעם של "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

[י] האם יש דרך לתרץ את כל הראיות האלו עם הכרעתו של הביאור הלכה הנ"ל.

מחלוקת הבית מאיר והרעק"א האם מחללין שבת על עובר של קראים

יא] ע"י בית מאיר או"ח סי' של, שדעתו לאסור לחלל שבת על עובר של קראים [שדינם כאפיקורסים], משום שלא ישמור שבתות הרבה.

בית מאיר או"ח סי' של

מה שרוצה [רבי עקיבא איגר] לומר דעל עובר מקראים [-של קראים] מחללין מפני שאינו אלא כתינוק שנשבה, מה דפשיטא למר מיבעי לי טובא ואף איפכא מסתברא דמה בכך שאין דינו כגוי גמור מכל מקום כיון דכל עיקר היתר חילול הוא כדי שישמור שבתות הרבה ותינוק שנשבה, תיתי מהי תיתי [-תאמר מה שתאמר] הוא בחזקת שלא ישמור שבת כיון שנשבה בקטנותו וסובר שגוי הוא, ואף ששמואל למד ההיתר מן הפסוק וחי בהם מ"מ מסתמא לא פליג לדינא על התנא שלמדו מן ושמרו ומודה שעל מי שהוא בחזקת ודאי שלא ישמור שאין לחלל עליו, וכן מומרת מעוברת מהיכי תיתי לחלל על העובר אם הוא בחזקת שיטומע ביניהם ע"י אמו, ואין דומה למאן דאמר דעל עובר מחללין משום שמא ישמור, דשם הוי ספק שקול, וגם אף למה [-לפי מה] דקיימא לן אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב ואף על גוסס מחללין, דשם על כל פנים מיעוט החיים משמרים מה שאין כן תינוק שנשבה וכן המומרת היכי שאין ידו תקיפה ובודאי ישאר מטומע ביניהם ולא ישמור שבת, מה בכך שאין דינו כגוי, מכל מקום מהיכי תיתי לחלל עליו אחרי שידוע קרוב לודאי שלא ישמור שבת, וכי מפני רחוק שאולי לכשיתגדל ויתוודע לו שהוא יהודי יסכן בעצמו לברוח ולקבל דעת יהודים, אנחנו נחלל שבת, זה לא מסתבר לענ"ד.

יב] ע"י תשובת ר' עקיבא איגר אליו, בחידושי רעק"א יומא פה: ד"ה מה שכבודו משיג, וד"ה ולבי. יג] יש להבין במה נחלקו הבית מאיר ורבי עקיבא איגר.

עובר פגוע

יד] יש לעיין לאור הדברים, אם יש עובר פגוע, באופן שגם אם יוולד לא יוכל לקיים שום מצוה, האם מחללין עליו את השבת.

בס"ד, יום חמישי, כ"ח סיון תש"ע – ישיבת ברכת חיים

מראי מקומות (36)

שבת קנא:

בענין הישן בבית יחידי

א] ע"י בגמ' קנא: אמר רבי חנינא אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית.

מה פירוש הישן בבית יחידי

ב] ע"י ערוך השולחן יו"ד סי' קטז סעיף יח בשם יש מפרשים [והוא דעת הגר"א, הגהות למעשה רב סי' רכא].

ג] ע"י ברי"ף [סה: מדפי הרי"ף] דמשמע מלשונו לא כהגר"א.

ד] מה הדין אם ישן יחידי בחוץ, ע"י פסקי תשובות סי' רלט הערה 65. ויל"ע דאם כן מדוע כתוב בגמרא "בבית".

בטעם האיסור

ה] מה פירוש "אחזתו לילית", ע"י בספרים קב הישר ודובר צדק [מובא במסגרת]

ספר קב הישר פרק נו	ספר דובר צדק לרבי צדוק הכהן מלובלין [אחרי מות אות ד']
לילית הרשעה – אמהון דשדין, אשר היא מעוררת בעוונותינו הרבים כמה גזרות רעות על ישראל והיא תדיר באותו בית אשר שבועת שוא מצויה שם, והיא דרה שם באותו הבית, והיא הורגת ילדים קטנים, ובאותו הבית או עיר אשר שם שבועת שוא, עניות מצוי שם.	אמרו (שבת קנ"א ע"ב) הישן בבית יחידי אחזתו לילית. פירוש שרואה קרי... וכשהוא יחידי יש חשש יותר כי באמת על איש יהודי חופף קדושה. כי שורשו ממוקם קדוש וכל עומק מחשבותיו באמת הוא רק בקדושה וטהרה ולא בחשקות כאלו, וכששני יהודים ביחד אז הקדושה, כמו שאמרו (ברכות ו'). תרי מכתבן מיליהו וכו' פירוש שעושים רושם יותר בקדושתן למעלה. ולכך לשנים נראה ואין מזיק כי אין לו כח, וכן אין כח למחשבה רעה להתפשט מצד הקדושה השוכנת בלבות בני ישראל... ורק לאיש ישראלי כמו שאמרו (סוכה נ"ב). על פסוק (יואל ב', כ') כי הגדיל לעשות שהניח כל האומות וכו' ובתלמידי חכמים יותר וכו' שכח חשקיות רעים שישד ה' יתברך להיות בעולם, מטבעם להמצא יותר אצל בני ישראל

ו] ויש לעיין אם עיקר טעם האיסור בזה הוא משום סכנה או משום החשש לחטא, או שניהם.

ז] וע"י שער הציון סי' רלט ס"ק יז [מ"ונ"ל אף להמחמירין], וכן פסקי תשובות (ח"ב עמ' תתקצד קטע ראשון) שכתבו "שומר מצוה לא ידע דבר רע". ולכאוי אם טעם איסור שינה יחידי הוא משום חשש חטא, לכאוי לא שייך לומר שומר מצוה לא ידע דבר רע, ויל"ע.

ח] וע"י מאירי ד"ה אסור לישן בבית יחידי, שפירש טעם האיסור באופן מחודש, וצ"ע.

האם זה אכן איסור מדינא או רק דבר שאינו ראוי

ט] ע"י בעין משפט, שלא ציין לרמב"ם וטו"ש"ע, משמע שהשמיטתו, וצ"ע מדוע.

י] ע"י משנה ברורה סי' רלט, סוף ס"ק ט', שהביא ענין זה אך לא כתב שזה איסור.

היתרים שונים שנאמרו בהלכה זו

יא] אור דולק - ע"י פסקי תשובות סי' רלט אות י' ד"ה והמחמירים, והערה 61-62.

יב] מזוזה – כתב בספר אשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש [נדפס בסוף השו"ע או"ח א', סי' רלט ד"ה עמג"א סק"ז] וז"ל: ואולי במקום שיש שם מזוזה לא שייך חשש בזה ודברי חז"ל הם בבית נכרי או חדר אחר שאין בו מזוזה, עכ"ל.

יג] קריאת שמע – ע"י ספר המאורות [בקובץ מפרשים, הספר הרביעי] עמ' ל' ד"ה אסור לאדם [ולא הובא בפוסקים, וצ"ע].

למעיינים: האם האיסור הוא לישון יחידי בחדר או בבית

יד] ע"י משנ"ב סי' רלט סק"ט, ושער הציון ס"ק יז [עד והעולם נוהגים להקל בזה].
טו] ע"י פסקי תשובות סי' רלט אות י' קטע ראשון.

יש להתקדם בגמרא עד קנב. א"ל שהוא גזא לר' יהושע בן קרזזה

טז] בענין ימות המשיח שאין בהם זכות ולא חובה, ע"י ריטב"א החדשים.